

№ 169 (19683)

2010-рэ ильэс

ШЭМБЭТ

ШЫШЪХЪЭИУМ и 28-рэ

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИЭП

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Организациехэм яфедэхэм атыралъхьэрэ хэбзэлахьэу Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет агъаклорэр хэбзэлахьхэр зытырэ куп заулэмэ апае зыфэдизым ехьыллагъ» зыфиорэм иа 1-рэ статья иа 1-рэ лахь кӀуачӀэ имыӀэжъэу лъытэгъэным фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм
2010-рэ ильэсым бӀдзэогъум и 28-м ыштагъ

А 1-рэ статья. Адыгэ Республикэм и Законэу «Организациехэм яфедэхэм атыралъхьэрэ хэбзэлахьэу Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет агъаклорэр хэбзэлахьхэр зытырэ куп заулэмэ апае зыфэдизым ехьыллагъ» зыфиорэм иа 1-рэ статья иа 1-рэ лахь кӀуачӀэ имыӀэжъэу лъытэгъэным фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Законэу «Организациехэм яфедэхэм атыралъхьэрэ хэбзэлахьэу Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет агъаклорэр хэбзэлахьхэр зытырэ куп заулэмэ апае зыфэдизым ехьыллагъ» зыфиорэм (Адыгэ Республикэм изаконодательствэ зэхэугъоягъэхэр, 2009, N 4) иа 1-рэ статья иа 1-рэ лахь кӀуачӀэ имыӀэжъэу лъытэгъэну.

Я 2-рэ статья. Мы Законом кӀуачӀэ иӀэ зыхьурэр

Мы Законом кӀуачӀэ иӀэ зыхьурэр официалнэу кызыхаутырэ нэуж мазэ нахьыбэ зытешӀэкӀэ ыкӀи организациехэм кӀалӀкӀэхьэрэ фэдэм тыралъхьэрэ хэбзэлахьхэр зыщатырэ зичэзыу хэбзэлахь пӀалъэм иа 1-рэ мафэ мынахь пасэу ары.

Адыгэ Республикэм и Президентэу
ТХЪАКӀУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ,
шышъхъэиум и 9, 2010-рэ ильэс
N 383

Къэралыгъо наградэхэр Президентым аритыжъыгъэх

АР-м и Президентэу ТхъакӀушынэ Аслъан культурэм, гъэсэнэгъэм, мэкъумэщ хьызмэтым, юриспруденцием, псэолъэшӀыным, нэмыкӀ лъэныкъохэм ащылажъэху къэралыгъо ыкӀи республикэ наградэхэр кызыфагъэшъошагъэхэм тыгъуасэ аритыжъыгъэх. Ащ фэгъэхьыгъэ мэфэкӀ зэхэхьэу Правительствэр зычӀэт Унэм шызэхашагъэм хэлэжъагъэх АР-м и Президент ыкӀи министрэхэм я Кабинет я Администрации ипашӀэу Владислав Федоровыр, министрэхэм я Кабинет хэтхэр.

— УФ-м и Президент и Администрации кысфишъыгъэ пшгъэрылгыр сидуапэу непэ сэгъэцӀэкӀэ, республикэ наградэхэмкӀэ кышагъэшъыгъэхэм сидуапэу ястыжышӀт, — кыӀуагъ ТхъакӀушынэ Аслъан зэхэхьэр кызыӀуихыгъэ. — Отраслэу шызышъылажъэрэмкӀэ анахь дэгъухэм шызэрашъышӀыр кышъуфагъэшъошагъэхэм джыри зэ кӀаушыхьаты. СышъуфэгъушӀо, псауныгъэ шыуиӀэу шыуиоф лъыжъуэгъэкӀотэнэу сышъуфэгъушӀо.

УФ-м и Президент иунашъокӀэ Лы-хъужыныгъэм иорден кыфагъэшъошагъ Мыекъопэ къэлэ общественнэ организациеу «Союз инвалидов Чернобыля» зыфиорэм итхьаматэу Любовь Нуриахмедовам, «УФ-м изаслуженнэ артист» зыфиорэ щытхьуцӀэр кызыушыхьатырэ тхылъымрэ бгъэхалъхьэр кыритыжъыгъэх Къэралыгъо филармонием иорэдыӀоу Нэхэе Тэмарэ. АР-м и Президент иунашъокӀэ «Адыгейм и Шытхьухь» зыфиорэ медалыр кыфагъэшъошагъ Хэгъэгу зэошхом иветеранэу, 1945-рэ ильэсым Теклоныгъэм и Парадэу Москва шыкӀуагъэм хэтыгъэу Геннадий Смирновым.

Джащ фэдэу, лъэныкъоу зышъылажъэрэмкӀэ шытхьуцӀэхэр кыфагъэшъошагъэх ЗАО-у «Содружество» зыфиорэм ипашӀэу Хьуажъ Аскэр, ООО-у «Южный» зыфиорэм ипашӀэу Чэужъ Зулимэ, Адыгэ телевидением илофышӀэу Шыщэ Люсинэ, АР-м и АпшӀэрэ суд исудьяу Вера Мейстер, ООО-у «КӀуай» зыфиорэм илофышӀэу Тхьаркъохьэ Азмэт, нэмыкӀхэм.

ХЪУТ Нэфсэт.

Адыгэ Республикэм и Президентэу А. К. ТхъакӀушынэм фӀэкӀо

Адыгейм и Президентэу лъытэныгъэ зыфэсшӀырэр! 2008-рэ ильэсым упчӀищ остыгъагъ. Ахэр зыфэгъэхьыгъагъэхэр Мыекъопэ районим ипсэупӀэхэм газыр, псыр залъагъӀэсышӀтхэр, ащ ичӀыгухэр зэрагъэфедэхэрэр ары. Газыр псымрэ поселкэу Каменноостскэм лъагъӀэсыгъэх, коцымкӀэ планыр агъэцӀэкӀэгъах.

Иофэу пшӀагъэм фӀэшӀ «тхьауегъэпсэу» осӀо.

Псауныгъэ пытэ, насып уиӀэнэу, уигъашӀэ кӀыхьэ хьунэу сыпфӀэлао.

Лъытэныгъэ
кыӀыпфэзышӀэу, Германием
щыпсэу
В. А. ЧЕРЕДНИЧЕНКО

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Сабыйхэр зыпӀунэу зыштагъэхэм лэжӀапкӀэу аратышӀыр зыфэдизым ыкӀи аплунэу аштэгъэ сабый пчӀагъэм елбытыгъэу ащ фэдэ унагъохэм фэгъэкӀотэныгъэу яӀэхэм яхьыллагъ» зыфиорэм иа 4-рэ статья зэхъоклыныгъэхэр фэшӀыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2010-рэ ильэсым бӀдзэогъум и 28-м ыштагъ

А 1-рэ статья. Адыгэ Республикэм и Законэу «Сабыйхэр зыпӀунэу зыштагъэхэм лэжӀапкӀэу аратышӀыр зыфэдизым ыкӀи аплунэу аштэгъэ сабый пчӀагъэм елбытыгъэу ащ фэдэ унагъохэм фэгъэкӀотэныгъэу яӀэхэм яхьыллагъ» зыфиорэм иа 4-рэ статья зэхъоклыныгъэхэр фэшӀыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Законэу «Сабыйхэр зыпӀунэу зыштагъэхэм лэжӀапкӀэу аратышӀыр зыфэдизым ыкӀи аплунэу аштэгъэ сабый пчӀагъэм елбытыгъэу ащ фэдэ унагъохэм фэгъэкӀотэныгъэу яӀэхэм яхьыллагъ» зыфиорэм (Адыгэ Республикэм изаконодательствэ зэхэугъоягъэхэр, 1997, N 11; 2000, N 5; 2001, N 8; 2004, N 10; 2009, N 12) иа 4-рэ статья мыщ фэдэ зэхъоклыныгъэхэр фэшӀыгъэнхэу:

1) а 1-рэ лахьыр мыщ тетэу кытыгъэнэу: «1. Сабыйхэр зыпӀунэу зыштэгъэ унагъохэу мэкъумэщышӀэ (фермер) хьызмэтшӀаплэ зэхэзышӀхэрэм е нэмыкӀ производственнэ-предприниматель ИофшӀэным пылхэм мэкъумэщышӀэ (фермер) хьызмэтшӀаплэ зызэхашӀэгъэ, производственнэ-предприниматель ИофшӀэныр заублэгъэ нэуж апэрэ ильэситӀум кыкӀоцӀ Урысые Федерациемрэ Адыгэ Республикэмрэ изаконодательствэу хэбзэлахьхэмрэ угъоинхэмрэ афэгъэхьыгъэм диштэу хэбзэлахь фэгъэкӀотэныгъэхэр афашӀынхэ альӀэкӀышӀт.»;

2) я 5-рэ лахьыр мыщ тетэу кытыгъэнэу: «5. Сабыйхэр зыпӀунэу зыштэгъэ унагъохэу зыпсэукӀэ амалхэр нахьышӀу зыфашӀынэу зытефэхэрэм федеральнэ законодательствэмрэ Адыгэ Республикэм изаконодательствэрэ адиштэу унэ

рашӀынэу е ращӀфынэу Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет кыхьхьыр социальнэ ахьщэ ӀэпыӀэгъу арагъэгъоты.»;

3) я 9-рэ лахьым хэт гушыӀэхэу «Урысые Федерациемрэ Адыгэ Республикэмрэ изаконодательствэу диштэу» зыфиохэрэр гушыӀэхэу «федеральнэ законодательствэмрэ Адыгэ Республикэм изаконодательствэрэ адиштэу» зыфиохэрэмкӀэ зӀблэхьугъэнхэу.

Я 2-рэ статья. Мы Законом кӀуачӀэ иӀэ зыхьурэр

Официалнэу кызыхаутырэ нэуж мӀэфипшӀ зытешӀэкӀэ мы Законом кӀуачӀэ иӀэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм и Президентэу
ТХЪАКӀУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ,
шышъхъэиум и 9, 2010-рэ ильэс
N 375

Сакъыныгъэ къызыхэжъугъаф

Терроризмэм пэшлуклогъэнымкIэ Адыгэ Республикэм шызэхашэгъэ комисионерэ оперативнэ штабымрэ зичэзыу зэхэсыгъоу ялагъэм шIэныгъэм и Мафэ республикэм шынэгъончъэу шызэхэжъугъэным пае къэбар жъугъэм иамалхэм цыфхэм Iоф адашIэныр, анахь мэхъанэ зэратын фэе лъэныкъохэр къагурагъэлоныр къыщэгъэнэфагъэх, ащ епхыгъэ унашъуи аштагъ. Террористическэ актым ищынагъо къызыуцукIэ, узэрэзеклон фаер, къэбарыр цыфхэм

псынклэу алъыгъэлэсыгъэныр пшъэрылъ шхъалэху ащ къыделъыгъэх.

Зыми имыеу шылъ пкыгъохэр къызыжъугъотыхэкIэ е изекIуакIэкIэ гуцаф зыфэшшын фэдэ цыф шъуапэ кызыкIыкIэ, сакъыныгъэ къызыхэжъугъаф. Нахь игъэкIотыгъэ къэбар шъушIэным пае АР-м хэгъэгукIоцI IофхэмкIэ и Министертвэ зыкыфэжъугъэзэн шъулъэкIышт.

(Тикорр.).

Къэралыгъо тамыгъэхэм лъытэныгъэ афашIыным пай

Шышхъэлым и 22-м Урысыем ичIыплэ зэфэшхъафхэм Къэралыгъо быракъым и Мафэ ащыхагъэунэфыкIыгъ. Ащ фэгъэхыгъэ Iофтхьабзэу Мыекъуапэ шыкIуагъэм клэшако фэхъугъ Адыгэ Республикэм ныбжьыкIэ IофхэмкIэ и Комитет.

ЗыгъэпсэфыпIэу «ЗекIо» зыфиорэм мэфэкI зэхыхэр шыкIуагъ. Ащ хэлэжыагъэх АР-м ныбжьыкIэ IофхэмкIэ и Комитет итхьаматэу Къэрэтэбэнэ Мыхъамодэ, «Единэ Россия» и «НыбжьыкIэ гвардии» хэтхэр, лагерым зыщызыгъэпсэфыхэр.

Зэхыхэм Урысыем ибыракъ шалэгъыгъ, «Урысыер» зыфиорэ орэдыр къыщалауагъ. Быракъым итарихь, патриот усэхэм къэзэрэгъуогъэхэр ядэлугъэх. Урысыем ибыракъ цыкIухэр нэпэеплэ шIухъафтынэу шагощыгъэх.

Мы мэфэ дэдэм «НыбжьыкIэ

гвардием» хэтхэм Мыекъуапэ игупчэ ыкIи ащ къыпышылъ чIыплэхэм тарихъу мэфэкIым пылтыр кызыщаотэгъэ зэхыхэхэр ащызэхашагъэх. Урысыем ибыракъ алъыгъэу къалэм игупчэ урамхэм ашыклогъэ автопробегым мэфэкI Iофтхьабзэр зэфишIыжыгъ. АР-м ныб-

жьыкIэ IофхэмкIэ и Комитет итхьаматэу Къэрэтэбэнэ Мыхъамодэ кызыериуагъэмкIэ, ныбжьыкIэхэм къэралыгъо тамыгъэхэм мэхъанэ ратынымкIэ, патриотху пIугъэнхэмкIэ мыщ фэдэ зэхыхэхэм яшIуагъэ къэкIо.

ДАУТЭ Анжел.

Джыри зы илъэскIэ лъагъэкIотагъ

Урысые Федерацием псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ ыкIи социальнэ хэжъоньгъэмкIэ и Министерствэ ипресс-къулыкIу кызыеритыркIэ, нымылкъум шыцъу сомэ мин 12 зэтыгъоу унагъом ратын фитху зэрашIыгъэр джыри зы илъэскIэ лъагъэкIотэгът.

Ащ фэгъэхыгъэу министрэу Татьяна Голиковам къыхигъэщыгъ чIыплэ къин ифэгъэ унэгъуабэ а ахъщэм кызыэрэклэгъэурэр, хэкIыплэ амалышIу зэрафэхурэр. Ары унэгъо ныбжьыкIэхэм законом кызы-

рэдилъытэрэм тетэу а ахъщэр джыри ятыгъэзэ шыгъэн фаеу унашъо аштэныр кызыхэкIырэр.

УФ-м ПенсиейхэмкIэ ифонд ичIыплэ къутамэхэм лъэIу тхылхэр арахыплэнхэ алэ-кIышт сертификатхэр зилэху сомэ мин 12-р къалызыхынэу фаехэм. ЛъэIу тхылгым нэмыкIэу ахэм алэклэгъэхъан фае ахъщэр къыратыным ифитыныгъэ зилэм ипаспорт, сертификатэу нымылкъур къыуатынэу зэрэщытыр къэзыушыхьатырэр ыкIи ахъщэр зэрагъэ-

хьащт банк счетым иреквизитхэр.

Сабыир 2010-рэ илъэсым Iоныгъом и 30-м ыпэкIэ къэхъугъэмэ, лъэIу тхылгыр тыгъэгъазэм и 31-м нэс птымэ хушт. Чъэпыюгъуми 1-м, 2010-рэ илъэсым нэс ар къэхъугъэу щытмэ, гъэтхалэм и 31-м нэс лъэIу тхылгыр птхын плъэкIышт.

Шъугу къэдгъэкIыжын: **2010-рэ илъэсым нымылкъур сомэ 343378-рэ чаныч 80-рэ мэхъу.**

Социальнэ телефон зыкI

Федеральнэ къулыкIоу «Социальнэ телефон зыкI» зыфиорэм 2010-рэ илъэсым бэдзогъум и 7-м IофшIэныр ригъэжыагъ. Хэгъэгум итыдэрэ чIыплэ шыпсэурэ цыфи социальнэ ухъумэныгъэм епхыгъэ консультациехэр къалихынхэ ылъэкIышт телефонэу **8 800 555-0-22-мкIэ** афытеомэ.

«Мы проект Урысыем и Минсоцразвитие егъэпкIэ цыфхэм социальнэ фэло-фа-шIэхэр зэрафызшIуахыхэрэм хэжъоньгъэ егъэшIыгъэн ыкIи цыфхэр социальнэу ухъумэгъэнхэмкIэ органхэм нахь дэгъоу цыфхэр алъыIэсынхэ

алъэкIынэу гъэпсыгъэным фэшI», — къыуагъ министрэу Татьяна Голиковам.

Ащ зэрэхигъэунэфыкIыгъэмкIэ, чэщи мафи зэпыу имыIэу Урысыем итыдэрэ чIыплэ кыщатыгъэ упчIэхэр атхыштых, ящыкIэгъэ къэбархэр цыфхэм алъагъэлэсыштых, цыфхэр социальнэу ухъумэгъэнхэм епхыгъэ консультациехэр аратыштых. Урысыем и Минсоцразвитие ипециалистхэр хэлэжэхэзэ, тхыгъэ ыкIи жэрыло шIыкIэхэм атетэу ыпэкIэ къалукIэгъэ къэбархэр кызыфагъэфедэхэзэ, цыфхэм къатын алъэкIышт упчIэхэм яджэуапхэм ябазэ агъэхъазырыгъ, ин-

формационнэ-справочнэ къулыкIу иоператорхэр техникескэу рагъэджагъэх.

Телефон справочнэ къулыкIу зыкIхэр Урысые Федерацием ирегион зэфэшхъафхэм мы лъэхъаным агъэлажъэх. Урысыем и Минсоцразвитие методическэ ыкIи консультационнэ IэпыIэгъоу аритыгъэм ишIуагъэкIэ ахэр зэхашагъэх. Джы а къулыкIу Урысыем ичIыплэ пстэури зрепхы. Справочнэ консультационнэ къулыкIу амалышIухэр илэх. Чэщи мафи, зэпыу имыIэу Iоф ышIэзэ, зэдэгъушIэгъур такыкыитфым шIомыкIэу мазэм упчIэ 3000 къалихынэу ащ амал ил.

Чыфэхэр зытежъугъэкIыжъ

ШIокI зымыIэ пенсие, медицинэ страхованиемкIэ страховой взносхэр игъом зымытыхэрэм яIофыгъохэм ахэплъэрэ комисием изичэзыу зэхэсыгъо Урысые Федерацием ПенсиейхэмкIэ ифонд Адыгэ РеспубликэмкIэ и Къутамэ шышхъэлым ыкIэхэм адэжъ зэхыщэгъагъ, мы къутамэм ипашъу А. Хь. Къулэм тхьамэтагъор ащ шызэрихьагъ.

ПенсиейхэмкIэ фондм Адыгэ РеспубликэмкIэ иорганхэм яучет непэ нэггырэ мин 30-м ехъу хэт, ахэм азыщанэм ехъур IофшIапIэхэр язытыхэрэр ары.

2010-рэ илъэсым иапэрэ мэзибл кыкIоцI ПФР-м ичIыплэ органхэм шIокI зымыIэ пенсие страхованиемкIэ страховой взносху сомэ миллиардрэ миллион 358,3-рэ аугъоигъ. БлэкIыгъэ илъэсым джащ фэдэ илъэхъан егъэпшагъэмэ, сомэ миллион 449,9-кIэ ар нахьыб. 2009-рэ илъэсым егъэпшагъэмэ, ащ проценти 149,6-кIэ хэхъуагъ.

Ау къэIогъэн фае ПФР-м страховой взносхэр игъом зэрэIэкламыгъахэхэрэр непэ анахь Iофыгъо шхъалэхэм ащыцъу кызыэрэнжыырэр. Чыфэ зытелъ предприятиехэм япашэхэм урысые законодательствэри, яIофышIэхэм япенсионнэ фитыныгъэхэри аукох. ШIокI зымыIэ пенсие страхованиемкIэ страховой взносху IофышIэм илицевой счет къышIыдэлъытагъэхэм ялътыгъэгъэшт ыужкIэ ащ пенсиейу къыратыштыр зыфэдызр.

2009-рэ илъэсымкIэ шIокI зымыIэ пенсие страхованиемкIэ чыфэу къатенагъэхэр къалыхыжыгъэным тегъэпсыхьагъуу ПФР-м ичIыплэ органхэм 2010-рэ илъэсым Iофышхо ашIагъ. Мы илъэсым ищылэ мазэ и 1-м ехъулэу ащ фэдэ чыфэр сомэ миллион 319,3-рэ хуштыгъэ. 2002 — 2009-рэ илъэхэм къатенэгъэ чыфэр мы илъэсым иапэрэ мэзибл кыкIоцI сомэ миллион 114,9-кIэ къалыхыгъ. Шышхъэлым и 1-м ехъулэу пстэумкIи шIокI зымыIэ пенсие, медицинэ страхованиемкIэ чыфэу ателъыр сомэ миллион 204,4-рэ хуштыгъэ.

ПФР-м ичIыплэ органхэр джыдэдэм зыуж итхэр чыфэхэр зытелъхэм ярасчетнэ счетхэм ахыщэ къарыхыжыгъэныр ары. Ясчехэм ахыщэ арымыл зыхъукIэ, ПФР-м ичIыплэ органхэм судебнэ приставхэм зафагъазэ, ахэм чыфэхэр зытелъхэм ямылкъу къатыхъэ.

Законодательствэм къыдилъытэрэ полномочиехэр зэрагъэцакIэхэрэм дакIоу, ПФР-м Адыгэ РеспубликэмкIэ и Къутамэ, ащ къыфэIорышIэрэ чIыплэ органхэм чыфэхэр зытелъхэм атыжынынхэмкIэ нэмыкI Iофтхьабзэхэри зэрахъэх. Страховой взносхэр игъом зымытыхэрэм яIофыгъохэм ахэплъэрэ комисиехэр ПФР-м Адыгэ РеспубликэмкIэ и Къутами, республикэм икъалэхэмрэ ирайонхэмрэ ячIыплэхэми ащызэхэшагъэх. ЛэжыапкIэм итын, IофшIэнымкIэ фитыныгъэхэр къыдэ-лътыгъэгъэнхэм япхыгъэ Iофыгъохэм, джащ фэдэу хэбзэлахъэмрэ утгоинхэмрэ яхыплэгъэ законодательствэр зэрагъэцакIэрэм иIофыгъо заулэхэм ахэплъэрэ республикэ межведомственнэ комисииейу Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу М. Къ. Къумпылыр зитхьаматэр ПФР-м ичIыплэ органхэм лъэшэу IэпыIэгъу афэхъу.

Мы къутамэм икомиссиейу шышхъэлым и 17-м иIэгъэ зэхэсыгъом ПФР-м ибюджет сомэ миллион 7,2-рэ, шIокI зымыIэ медицинэ страхованиемкIэ Федеральнэ фондм (ФФОМС) ибюджет сомэ мин 217,5-рэ, ОМС-м ичIыплэ фондхэм ябюджетхэм сомэ мин 415,3-рэ хурэ страховой взносхэр игъом арызымыгъэхэзгъэ нэггыри 10-мэ щатегушылагъэх.

ПФР-м Адыгэ РеспубликэмкIэ и Къутамэ ипашъу Къулэ Аскэрбий мы зэхэсыгъом зэрэхыгъэунэфыкIыгъэмкIэ, нэггырэ пэпчэ пенсиейу фагъэуцущтыр страховой взносху (пенсионнэ капиталэу) унэ лицевой счетым рагъахэрэм занкIэу епхыгъэгъшт.

ПФР-м Адыгэ РеспубликэмкIэ ичIыплэ органхэм тапэки регионм шыпсэухэрэм пенсиейхэмкIэ яфитыныгъэхэр пхъашу къагъэгъуныштых. Игъом страховой взносхэр зымытыхэрэм Урысые Федерацием изаконодательствэ кызыэрэдилъытэрэм тетэу дзекIощтых, чыфэхэр зытелъхэм ябанковскэ счетхэм ахыщэ къарахышт, тазырхэр, пеняхэр атыралъхьащтых, ахэм яхыплэгъэ къэбархэр хэбзэухъумэкIо органхэм алэклагъэхьащтых.

ПФР-м Адыгэ РеспубликэмкIэ и Къутамэ ипресс-къулыкIу

ТичIыгогъу тыфэгъушIо

ПсэолъэшI фирмэу «Адыгпромстроим» ипашъу Хьутыжъ Аслъанбий-хьаджэ Исмахылэ ыкIор сичIыгогъу, къуаджэу Джэджэхьаблэ кышыцхъугъ, шапIугъ. Лъэшэу тырэгъушхо ащ фэдэ цыф шIагъо, шэн-хэбзэ дахэхэр зыхэлэ клалэ тичылэ кызыэрэдэкIыгъэм.

Аслъанбий-хьаджэм ыныбжэ джырэблагъэ илъэс 70-рэ хъугъэш, сэ сIэкIи, тикъуаджэ дэххэм ацIэкIи сыгу кызыделэу сыфэгъушхо. Псауныгъэ пытэ илэнэу, иIофхэр нахышIу хъуэз лъыкIотэнхуэ, Алахьталэм гъэшIэ кIыхъэ кырытынэу тыфэлъало. Лътэныгъэу цыфхэм къыпфырялэм хэжъонэу, шIоу пшIэрэм шIукIэ къыпфигъэзэжыныу пфэтэло, Аслъанбий!

Къуаджэу Джэджэхьаблэ иефэндэу
ХЬУТ Хьызыр-хьаджэр.

2010-рэ илээс КІЭЛЭГЪАДЖЭМ и Илээс Урысые Федерацием и Президент иунашюкІэ агъэнэфагъ. Ащ кыыхэкІэу сэри сикІэлэгъэджагъэу, сикласнэ пэцагъэу непэ кызнэсыгъэм шІу тлэгъоу, тшымыгъупшэрэм сыкытегушыІэ сшІоигъу.

ГъукІэшгъэкъо Цуцэ Фэдз гурыт еджапІэм иКІэлэгъагъэ. Мы кыуагъэм ар кышыхыгъу, шапІугъ, щеджагъ. ИцЫкІугъом кышгъэжыагъэу КІэлэгъэджэ сэнэхъатыр зэригъэгъотыным лъэшэу фэягъ, еджэпІэ ужым унэм зыкІожькІэ, нысхъапэхэм тхыбзмрэ хысапымрэ «аригъашІэгъыгъ». А гухэлъ нэфыр зыдиІыгъэу еджапІэр кыуахы Адыгэ кыралыгъо КІэлэгъэджэ институтым чІэхъагъ. 1981-рэ илээс, институт ужым, кышгъэжыагъэу Фэдз гурыт еджапІэм адыгабзмрэ литературэмрэкІэ шырегъаджэх.

Сыдигъуи адыгэбзэ урокхэр сикласэхэу, сигуапэу сачІэсыштыгъ.

Цыфыгъэр — шъошэ дах

ГурылогъошІоу, кыІуатэрэр пшІогъэшІэгъон закІэу, уемыдІун умылэкІынэу Цуцэ ахэр ыгъэпсыштыгъэх. ЕтІани тэркІэ, кыбэртэе диалектым рыгушыІэхэрэмкІэ, литературабзэр хылыгъэти, зышІомыгъэшІэгъонхэр кытхэкІыштыгъэх. Адыгабзм иДэхагъэ, ибаигъэ сабиймэ алъыбгъэлэсыныри псын-кІэп, кІочІэ ин хэлпхъан фае. Произведениеу тызаджэхэрэм адыгагъэр, цыфыгъэр, лыгъэр кызыІотыкІырэ пычыгъоу ахэтхэм анахъэу тынаІэ атырытигъадзэщтыгъ. ЧышІэу узэрыфагъэм елтыгъэу узэрэзекІощт шІыкІэхэр шысэу кытфихыштыгъэх. Нахъ тыгурихыгъэ произведением кыыхыгъэ пычыгъор сенкэ кытыгъэшыштыгъ. Ар зэкІэми ашІогъэшІэгъоныштыгъ, хэлэжъэхъу фаештыгъэх, герой шъхъаІэу хэтхэр кыашІынхэм фэбанэщтыгъэх. Классым исыр зэфэдэу тфы закІэкІэ ебгъэджэн плэкІыштыгъ, псэуэми яшІэныгъэрэ акІуачІэрэ зэфэдэп. Арышъ, цыфыгъэм, адыгагъэм, шІульэгъуныгъэм, зэкыошныгъэм нахъ фищэнхэр, тыдэ шыІэхэми напэр тырамыхъу, ныдэльфыбзэр, лъэпкъэу зышчышхэр зышчымыгъэгъушхъу шыІэнхэм фигъэсэнхэр пшгъэрыл шъхъаІэу зыфигъэуцужыштыгъ.

Цуцэ адыгабзмрэ литературэмрэкІэ егъэджэгъэнхэм, лъэпкъ куль-

турэм КІэлэцЫкІухэр пыщэгъэнхэм илахышІу зэрахишІыхыагъэм фэшІ Шытхъу тхыль кыфагъэшъошагъ. 2007-рэ илээс «Адыгабзм и Илээс» загъэнафэм зэхашгъэгъэ зэнэкъокъухэм лъэныкыуишымкІэ дипломхэр кыащыхыгъэх. Республикэ программэу «КІэлэцЫкІу ІэпІасэхэр» зыфилорэр гъэцэкІэгъэным илахышІу зэрэхишІыхыагъэм, республикэ олимпиадэм апэрэ чІыпІэхэм ащыщ кышчызыхыгъэ КІэлэеджакІор зэригъэхъазырыгъэм афэшІ шытхъу тхыль 2009-рэ илээсым кыфагъэшъошагъ. Шъхъаплэкъо Хысэ ироманэу «Шарлотта-Айшэ» зыфилорэм тыхыгъэ сенкэр район ыкІи республикэ зэнэкъокъухэм Цуцэ иКІэлэеджакІохэм кыащэгъэлэгъуагъ ыкІи апэрэ чІыпІэхэм ащышхэр кыащыхыгъ. Адыгэ шэн-хэбзэ дахэхэм афэгъэхыгъэ внекласснэ урокхэр ренэу Цуцэ зэхешэх.

Цуцэ тикІэлэгъэджэ кыодыагъэп, тиныбджэгъу, тянэ шыпкъэм фэдэу кыттеубгъуагъэу сыдигъуи тауж итыгъ. Гукъао тІэми, гушІуагъо горэм тызэрехъэми фэтІуатэщтыгъ, кыдидигошчыштыгъ. ЗэкІэми жабзэ кыдидигъотыштыгъ, егъаши зэхэдз ышІыгъэп, тащыщ горэ сымаджэу кымыкІуагъэм, ыгъэгумэкІэу кІэупчІэщтыгъ, янэ еятэ имыІэжъэу классым исмэ ама-

лэу иІэмкІэ ІэпыІэгъу афэхъуштыгъ. ЕтІани тэ тизэкъуагъэп, классэу ригъаджэхэрэм арысхэм зэкІэми ауштэу афыштыным пылгыгъ. Непэ икабинет узычІахъкІэ, ригъэджагъэхэм зэкІэми ясурэтхэр чІэплэгъоштых. Ахэм врач е юрист хыугъэхэр ахэтых, КІэлэгъагъэ, милиционери кыахэкІыгъэх. ЗэкІэри кылыгъэ, кыкІэупчІэх, зыщэгъэгъупшэрэп. ИокІэ-шІыкІэхэмкІи, шыпкъагъэу, зэфагъэу хэлъымкІи, адыгэгъэ мыухыжъэу зэрихъэрэмкІи шысэтэхыпІэу шыт. РигъэджагъэхэмкІэ тызызІуКІэкІэ, игугъу дахэкІэ тымышІэу хыурэп.

Цуцэ ишгъэгъэу сымыІэжъэу пшгъэшъищ изакъоу ыпІугъ, ригъэджагъ, зэкІэми апшгъэрэ гъэсэнгыгъэ аригъэгъотыгъ, янэ илээж рыкІуагъи ахэт. ПшгъэшъитІур унагъо исых. Сыд фэдиз кыин ыльэгъугъэми, кызыхыгъэщыгъэп, еджапІэм кызыкІокІэ, кІуачІэу иІэр зэкІэ сабиймэ зэрэтыригъэкІодэщтым пылгыгъ.

Цуцэ сыфагъадэу, «урипшгъашъми хъун» аІоу бэрэ кыыхэкІыштыгъ. ИтеплэкІэ сыфэмыдэми, ицІыфыгъэ, иокІэ-шІыкІэ дахэхэр кысхафэхэмэ нахыбэ сыфэенэп. Ащ фэдэ цыф шІагъохэр нахыбэу тІэхэмэ, тильэпкъ ищытхъу нахыбэрэ алошт. Сэ сІэкІи, кызеджэгъэхэм ацІэкІи «тхъауегъэпсэу» тикІэлэгъагъэ есІомэ сшІоигъу. Псауныгъэ пытэ иІэнэу, иІофшІэн гуахъо хигъуатэу, ипшгъашгъэхэм яхъяр ыльэгъоу, ригъэджэрэ КІэлэцЫкІухэм ящытхъу бэрэ зэхихъу шыІэнэу сыфэлъаІо.

ХЪАМЫКЪО Нурет.

Сурэтым итыр: **ГъукІэшгъэкъо Цуцэ** (сэмэгумкІэ шыт).

Сазэрадэлажъэрэр кыагъэшъыпкъэжъынэу сэгугъэ

Илээс тІокІырэ зырэ хыугъэ ублэпІэ классхэм Іоф защысшІэрэр. ТарихымыкІэ есгъэджэнхъуи сэнэхъат зэгъэгъотыгъ, ау апэрэ — яплІэнэрэ классхэм нахъ сигуапэу сахэт. Ахэм агу нахъ зІуахыгъэу сэлъыгъэ, зыкІэгушІухэрэр нахыб, ягукъэбзагъэ сидехыхы. УблэпІэ классхэм икыоу шІэныгъэ аІэкІэгъэхъаным, ыпэкІэ лыкІуагъэхэмэ, еджэныр кыафэпсынІэным, нахъ пыщэгъэнхэм фэшІ шІыкІэ зэфэшъхъафхэр сэгъэфедэх. Ахэм зэу ащышчы предмет пэпчъ фэгъэхыгъэ тхъамафэу афызэхасщэхэрэр.

Илээс еджэгъоу кІуагъэм ащ фэдэу хысапымкІэ, урысыбзмкІэ ыкІи еджэнымкІэ тхъамафэхэр сшІыгъэх. Ахэм зафэгъэхъазыр зышъукІэ, материалхэр пэшІорыгъэшъэу компьютерымкІэ хэсэурых, предметымкІэ тхъамафэр зэрэкІощтым КІэлэеджакІохэр шысэгъэгъуазэх. Іофтхъабзэхэр зэрэзэхасщэхэрэм кыеплыгъэх ыкІи уасэ кыфашшІыгъ еджапІэм идиректор егъэджэн ІофхэмкІэ игуадзэу ШэшІэ Сарэ, методическэ ІофшІэнымкІэ ублэпІэ классхэм яІэшхъэтетэу ГъукІэлІ Раисэ, ублэпІэ классхэм яКІэлэгъагъэу КІыкІ Аминэт. КІэлэеджакІохэм агъэцэкІэрэ ІофшІэнхэр ахэм ауплъэкІужыгъэх,

баллхэр афагъэуцугъ, зэфэхысыжъхэр ашІыгъэх. Тхъамафэм кыкІоцІ балл пчыагъэу рагъэкъугъэр стэндхэм кыапэтэлъэ, гъэхъагъэу яІэхэм нэмыкІхэри ащытэгъэгъуазэх. Предметым фэгъэхыгъэ тхъамафэр зытекІыкІэ, КІэлэцЫкІухэм шытхъу тхыльхэр афэгъэгъэуашэх. Илээс еджэгъуым кыкІоцІ зэхэтщэгъэ тхъамэфищэу зигугъу кыэтшІыгъэхэм яКІэу зэфэхысыжъхэм кызэрагъэлэгъуагъэмкІэ, Даниил Антонец, Блэгъожъ Дианэ, Анастасия Бельман ыкІи Виктория Шевченкэм анахыбэу баллхэр рагъэкъугъэх. Мыщ дэжыым кышчыхэгъэщымэ сшІоигъор предметнэ тхъамафэхэм язэхэщэн ны-тыхэри кызэрэхэгъэлажъэхэрэр ары. ГушІыІэм пае, еджэнымкІэ тхъамафэм кыдыхэлъыгъэгъэ зэнэкъокъоу «Анахъ сикІэсэ тхылыр» зыфилорэр зытэшІым, Ирина Амоянрэ Светлана Куйбаровамрэ ятхыль класэхэр кышчыагъэлэгъуагъэх, кыагъушыІагъэх.

Предметхэм афэгъэхыгъэ тхъамафэхэм мэхъанэшхо яІ. КІэлэцЫкІухэм шІэныгъэу зэрагъэгъотыгъэр ахэм кыащэлъагъо, хэхъоныгъэхэр фашІых, программэм хэмыт тхыльхэм яджэнхэ амал яІэ мэхъу, ядунееплъыкІэ зэушгъомбгъу. ГушІыІэм пае, КІэлэцЫкІухэм лъэшэу агу рихыгъэу кыахъагъэщыгъ ыкІи чанэу хэлэжыагъэх поэзием исыхъагъу «Сихэкъу» зыфилорэм. Ащ еджапІэм ипащэу Жэнэ Нурыетрэ

пІуныгъэ ІофхэмкІэ ащ игуадзэу Едыдж Фатимэрэ кыедгъэблэгъагъэх. КІэлэцЫкІоу классым ис пэпчъ усэ цыкІу зэригъэшІагъ, слайдэу компьютерымкІэ дгъэхъазырыгъэр агъэфедэзэ ахэм кыаджэгъэх. Ащ ыужым еджапІэм ипащэхэмрэ КІэлэеджакІохэмрэ зэдэгущыІэгъу яІагъ. Жэнэ Нурыет КІэлэцЫкІухэм кыаІохэрэм хэзыгъэ ямыІэу кыадІугъ, иеплкъыкІэ кыриІотыкІыгъ, яупчІэхэм джэуапхэр кыаритыжыгъэх.

Илээс еджэгъур зытэухым, КІэлэеджакІохэм зыгъэпсэфыгъо мазэхэр рамыгъажъэзэ, мэфэкІ цыкІу афызэхэтшагъ. Кабинетыр дэхэ дэдэу зІултхыгъагъ. Тикласс ехыІагъэу еджапІэм игъэзет кыыхиутыгъэхэр, спортымыкІэ гъэхъагъэхэр зышІыгъэхэ Жэнэ Амир, Джанхъот Суандэ ясурэтхэр доскэм кыпыт-

лэагъэх. Предметхэм афэгъэхыгъэ тхъамэфищым сэ згъэхъазырыгъэ ыкІи згъэфедэгъэ материалхэри, КІэлэцЫкІухэм яІофшІагъэхэри нытыхэм алъэгъунэу дахэу зэдгъэфэгъагъэх. НэмыкІ урокхэу технологием фэгъэхыгъэхэм КІэлэцЫкІухэм гъэшІэгъонэу ащашІыгъэхэм якъэгъэлэгъони зэхэтщэгъагъ. КІэлэеджакІохэм ямызакъоу, сэри сшІІэныгъэ зэрэхэгъахъорэр мы Іофтхъабзм кышчызгъэлэгъуагъ. ИКІэухым ны-тыхэу еджапІэм ыкІи классым ІэпыІэгъу кыфэхъухэрэм шытхъу тхыльхэу афэдгъэшъошагъэхэр яттыжыгъэх.

КІэлэеджакІоу сІуахэрэм сазэрадэлажъэрэр кыагъэшъыпкъэжъынэу сэгугъэ.

ГЪУКІЭЛІ Фатим.

Лъэустэнхъэблэ гурыт еджапІэм ия 2-рэ класс иКІэлэгъагъэ.

НЫБЖЫКІЭ

Лъэпкъ искусствэр — тибайныгъ

Лъэпкъ къэшъокло ансамблэху «Сэламым», «Мыекьуапэ инэфылъэхэм», «Нартым» ахэтэу Польшэм, Тыркуем, Москва зауэрэ ащылагъ. Дунэе фестивалымэ ахэлажьэзэ, щытхъуцлэхэр кыфауасыгъэх. Пшынао хъуным клэхъопсэуи уахътэ къеклугъ, ау янэ кыфидэщтыгъэп. Хэт сьд ылуагъэми, уахътэм кыушыхъатыгъэр нэмыкI.

Мыекьопэ къэралыгъо технологическэ университетым псэолъэшынмкIэ ифакультет члэхъагъ. Сэнэхъатэу кыыхыгъэм Сиху Аскэр рыразэми, оредыло хъугъэу бэмэ алытэ.

— «Адыгэ макъэм» ипчыхъэзэхъэу республикэ филармонием цыкIуагъэм, хъуым къэзыгъэзэжыгъэмэ я Мафэ фэгъэхъыгъэ зэIукIэм «Тыркуе нэпкъыр» къащылъагъ. Оредыр зыщылурэ чыпIэм мэхъанэу ептырэр къэпIуатэмэ тигонэщт.

— Оредыр кызыщыпIощтым чыпIэ хъыгыи, охътэ гъэнэфагыи иIэмэ нахышIу.

щтэу къэзылорэм дезгъэштэшъуштэп. Ащ даклоу, лъэпкъым итарихъ клэмыупчIэхэрэм, тхылъхэм алъымыхъухэрэм сэри, синыбджэгъухэри агурьIохэрэп. Ушхъагъу къагъотын алъэкIыштэп. Узыфэе тхылъыр библиотекэхэм, тучанхэм ащыбгъотышт. Интернетым иамалхэри арэгъэфедэх. Уиунэ зыщыбгъэсэншъ, хасэм уклон зэрэфаем фэдэу, уилъэпкъ, уиреспубликэ, уихэгъэгъу ятарихъ сыда зыкIызмэгъэшIэштхэр?

— УицIыкIуагъом тарихымкIэ клэлэгъаджэ ухъунэу уфэгъа?

— Сызэгупшысэщтыгъэр макIэп. Режиссер сыхъунэу, адыгэмэ тарихъ гъогуо къаклугъэр кино тесхыни цIыфмэ язгъэшIэнэу сыфаеуи уахътэ кысэкIугъ.

Сянэ ятэгъэу Кошкъо Сэфэрбий Хэгъэгъу зэшом хэлъагъ, ащ фэгъэхъыгъэу «Адыгэ макъэм» кыыхыгъэм седжагъ. Сянэшэу Гъогуо Русланэ Абхъазым ишхъафитныгъэ фэбэнэгъэ адыгэ клэлэмэ ащыш. СинышIэныгъэ ахэр зыгорэуштэу кыыхысэгъэхыш.

— Шъуиуагъо фэгъэхъыгъэу кысфэIуатэба. Непэ зэкIэми кыбдырагъащтэ?

— Сятэу Аслъан кызыдырегъаштэ. Сянэу Нэфсэт Мыекьопэ къэралыгъо технологическэ университетым икIэлэгъадж, доцент, макъэмэ шIэныгъэхэмкIэ кандидат. Сшыпхъоу Аидэ медицинэм зыфегъасэ. Тисэнэхъатхэр зэфэшхъафхэм, тарихым, лъэпкъ шIэжым татэгущыIэ зыхъукIэ, псынIкIэу тызэгурэIо.

— Искусствэр?

— Ар темэ кын, ау ащи тытегущыIэ.

— Ныбджэгъуныгъэмрэ узышIошIыжыныгъэмрэ шъуалъэIэса?

— Ныбджэгъуныгъэм имэхъанэ кыызгурэIо. УзышIошIыжыныгъэ кысхъэгъэрэп. Пшхъэ пIэтын, лъагъу удэллэиен плъэкIышт шхъае, оредым зэрэхэлъэу, зэкIэми афэдэу чIым узэрэщызеклорэр зыдэпшIэжыныгъэ сз бэшлагъэу кысхъагъ. Тыадыгъу дунаим тытет — ащи мэхъанэ есымытэу зымы есIуагъэп...

— Аскэр, уиорэдхэмкIэ цIыфмэ япIо шIолгъор сыда кызыщыбгъажыгъэр?

— Гур ары узымыгъэпIэщтыр. Гум кысхъажыгъэр илгъаго мзбагъо. Общежитием илгъэс 17 сыздысыгъэ Iэшынэ Мыхъамодэ игъонэмсэу идунай ыхъожыгъ. Сшыпхъурэ сэрыр гушIэхэр зэхатлхъэхэи, ныбджэгъу шпыпкъэу сIагъэм оред фэтыусыгъ. Мыхъамодэ янэ оредым хэлъ гушIэмэ зяджэм, икIалэ тыфигъэдагъ, тыриуи кызыщыгъэхъугъ.

ТапэкIэ гушIуагъом, шIулъэгъу къабзэм афэгъэхъыгъэ оредхэр сыушыштых, къэсIощтых.

— Уигъатхэ игъогу утехъэгъэ кьодый. УигъалъышIухэр Тхъэм кыбдэгъэхъух.

ТыпфэгущIо, Аскэр!

Мэфэ зауэлкIэ узэкIэIэбэжымэ, Сиху Аскэр инасып ыгъотыгъ. Мыекьопэ къэралыгъо технологическэ университетым шеджэрэ Шъоджэ Заремэрэ Сиху Аскэррэ шхъэгъусэ зэфэхъугъэх. Янысатэ пшынаоу Унэркъо Аскэрбий адыгэ оредышхъэр кышырыгъэIуагъэх, щыуджыгъэх, къафэгущIуагъэр макIэп.

Хъярыр къабэкIэу, нарт бэгъэшIэ унагъо хъунхэу Сихухэм афэтэIо. Шъопсэу!

ЕМТИЛЪ Нурбий.

Сурэтым итыр: Сиху Аскэр.

Тыркуе нэпкъыр «къегъэгущыIэ»

— Мыекьуапэ ия 22-рэ гимназие сыщеджэзэ, ансамблэху «Сэламым-рэ» «Мыекьуапэ инэфылъэхэмрэ» сакъышшъоштыгъ, — къеIуатэ Сиху Аскэр. — Шагудж Казбек, Нэныжэ Айдэмыр, нэмыкIхэри художественнэ пашэу тилагъэх.

— Къашъоу «ЗэфакIор» кызырэншIыштыгъэр ссыгъунагъэп, ау оред къэпIонэу зегъэжыгъэм ссыгъуагъэп.

Аскэр джэуапыр кытыжыным ыпэкIэ нэшIукIэ кысэплыгъ, шъабэу щхыпIыгъэ шхъаныгъупчъэм иплыгъ.

— «ЗэфакIор» Аджырэ Аидэрэ сэрыр къэтшIыштыгъ, тысолиштыгъ. Къашъом клэщаклоу уриIэным имэхъанэ типашхэм кытфаIуатэщтыгъ. Сыныбжэ нахъ зылэкIуатэм, «Мыекьуапэ инэфылъэхэм», «Гуфитым» сакъыгъ. Дугъу Псынэф сыригъусэу лъэпкъ къашъохэм тырякIэщаклоштыгъ. Мыекьопэ къэралыгъо технологическэ университетым сыщеджэнэу зесэгъажыгъэм, искусствэр тIэклъу шызгъэзые фэдэу кысшышхъуштыгъ. Пшынао е къэшъуакло сызэрэмыхъугъэр дэгъоу сызышIэрэмэ агъэшIагъоштыгъ.

Пшынао, ау оредыр игунэс

— Пшынао ухъуштэу уянэ кызыщхъум, пшынар шIуигъэбыллыштыгъ. Ар кызыхэкIыгъэр шъэфа?

— Сянэ искусствэхэмкIэ клэлэцIыкIу еджапIэу Кошхъаблэ дэтым пшынаоу зыщыгъэсагъ. СшIэрэп кызыхэкIыгъэри, ау пшынаор нысатэмэ зэрэхэлажьэрэр, джэгухэм, ешхэ-ешъохэм чIыпIэшхо «зэрациубытырэр» сянэ ылъэгъуштыгъ. Гъогу пхэндж сытехъаным тешыныхъэу кышышхъуштыгъэми сшIэрэп. Дэгъоу къэсшIэжырэр тиуагъо исхэм пшынар зэрэшIуагъэбыллыштыгъэр ары. А лъэхъаным я 5 — 6-рэ классхэм сачеджэщтыгъ.

— Оред птхыным, къэпIоным уфэзыщыгъэр кыхэбгъэщыгъэп.

— Илгъэс 18 сызэхъум музыкэм седэIун, макъэхэр тестхэн слъэкIынэу техникэ дэгъу кысфашъыгъ. Му-

зыкальнэ нотэхэр зэрэптхыштыгъэр сымышIэрэми, сыгу кыхъэрэ макъамэхэр техникэм тестхэу сыфегъагъ.

— Музыкантхэм «слухач» зыфаIорэр ары тызытегушIэрэр. АдыгабзэкIэ дэгъоу узэрэгущыIэрэм ишIуагъэ кыокIыштыгъа? Къалэм укышхыгъэми...

— Адыгэ унагъо сыкыхъухъагъ. Клэлэгъаджэу гимназием щытиIэгъэ Цукъо Къэрэлхъанэ темэр зэтымыгъашIэу гупсэф кытитыштыгъэп.

— Бзэр збгъэшIэным нае клэлэгъаджэм еллытыгъэр ба?

— Клэлэгъаджэ дэгъу уиIэныр насыпыгъэуи щыт. Адыгабзэр зэгъэшIэгъуаеу, тымшыкIагъэу кытэгъыло-рэмэ зэп тазэрэIукагъэр. СиадгабзэкIэ сэтхэ, седжэ, сэгущыIэ. Сафэраз сикIэлэгъаджэхэм, тиуагъо исхэм, ныбджэгъоу силэхэм. Оредыло сыхъугъэу кысаIоми, Iоф зыдэсшIэжын зэрэфар кыызгурэIо. АщкIэ адыгабзэр Iэпылэгъу кысфэхуштыгъэу сэгугъэ.

Тамэ къезытыгъэ ныбджэгъур

— «Тыркуе нэпкъыр» («Турецкий берег») зыфиIорэ оредыр зэрэшху-усыгъэм тигъэзетеджэхэри кыкIэупчIэх.

— Синыбджэгъоу Шъэфрыкъо Адамэ усэу ытхыгъэм сызырегъаджэм, нэгъэупчIэгъум кыкIошI макъамэр къэзгъотыгъэти, псынIкIэу магнитофоным тестхагъ.

— Урыс-кавказ заом адыгэмэ тхъамыкIагъоу къафыхыгъэм, лъэпкъым цIуагъэхэр зэрэмыкIыжхэрэм а оредыр афэгъэхъыгъ.

— Тыркуе нэпкъым адыгэмэ ягъыбзэ зэрэщыIуштыгъэр, тилъэпкъэгъухэр ячIыгу рафынхэу зэрэфэмыагъэхэр, шхъафитныгъэм зэрэфэбанэщтыгъэхэр оредым къеIуатэ.

— Ащ фэдэ оредхэр гукIэ къамыIохэу цIыфмэ алъыбгъэIэсынхэ плъэкIыштыгъ. Макъэ уиIэми, гунытэ, лъэпкъ шIэжыгъэм фэгъумэкIы-рэ гу лъэш ищыкIагъ. Уиыбджэ-гъуи, ори тигъэзетеджэмэ ацIэкIэ «тхъашхъуегъэпсэу» шъотэIо.

— Шъори тхъашхъуегъэпсэу ащ фэдэ уасэ оредым зэрэфэшхушIыгъэм фэшI.

— Ансамблэхэм уахэтэу Тыркуе зауэрэ уцIуагъ. Хыр зыщыолъэрэ нэпкъхэм уакIэдэIукIэу кысхэкIыгъэба?

— УпчIэ хылыгъэхэр кысэотых. Урыс-кавказ заом ехылыгъэ тхылъмэ сяджэ. Къухъэхэм тилъэпкъэгъухэр арысхэу егъэзыгъэкIэ ячIыгу гупсэ кызырабгъынэщтыгъэр, хы ШIуцIэ Iушъом Iулынхэ амылэкIэу дунаим зэрехыжыштыгъэхэр, къухъэу зэрытIысхъагъэхэр хым ыгузэгъу зы-нэскIэ, гъуанэу пыйхэм фашIыгъэхэмкIэ псыр къарыхъэзэ, хым зэрэчIыхъэщтыгъэхэр, нэмыкI къэбар гомыIухэри сынэгъу клэтыгъэх.

Оредыр Шъэфрыкъо Адамрэ сэрыр зэдэтыгъусы зэхъум, къэсIотэрэ къэбархэр джырэ лъэхъан зыгорэуштыгъэу кысепшыжыштыгъэх.

— МэкIамэу кыхэпхыгъэм хэ-та апэу ебгъэдэIугъэр?

— Сянэшым Хъут Рустам дэжэ сигъакIуи оредым тызытегушIэп, псынIкIэу тызэгурьIуагъ. Рустам сыфэраз, Iоф дэшIэгъошIу. Компьютерым зесэгъэдэIум, оредым псэ «кыпыгъэкIагъ».

— ЯтIонэрэ оредэу уусыгъэри тшIолгъэшIэгъон, дискым тетхэгъэу Мыекьуапэ щедэIух.

— «О зыр ары» — джары ащ тызэреджагъэр. НэмыкI оредхэри тыу-сыгъэх.

— Автомашинэхэм уиорэдхэр къарыIукIэхэу зэхэпхымэ, сыда узэгупшысэрэр?

— Оредыло гъэшIэгъон е оредус сыхъугъэу слыгъэрэп, есэгъажыгъэ ныIэп. Сигуапэ лъэпкъым кырыкIуагъэр оредымкIэ нахъ апкырыхъэ зыхъукIэ. Урысхэр, ермэлхэр, нэмыкIхэри зэредэIухэрэ сэшIэ. Гъыбзэм фэдэу къасIоу кысэзыIокIы-рэмэ салокIэш, оредым неушрэ мафэ иIэу зылыгъэрэмэ адесэгъаштэ.

Тарихымырэ шIэжымырэ

— Непэрэ ныбжыкIэмэ закыф-фэдгъазэ сшIолгъу. Джырэ уахътэ анахъу анаIэ зытырагъэтын фаем уегупшысэу кыхэкIа?

— Сегупшысэрэ кьодыеп, сегэгумэкIы, адыгабзэр зэригъэшIэн ымылэкIыгъэу, амали ымыгъоты-

ЛЪЭОЯННЭХЭР

Афэдэшт лъэхъаным диштэу

Kloklo Oksana Адыгэ къэралыгъо университетым епхыгъэ колледжым щеджагъ. Дизайнер-модельер сэнэхъатыр къызлэкӀигъэхъагъ. ЗэнэкӀокъухэм, къэгъэлъэгъонхэм ренэу ахэлъагъ. Ыгу рихъырэ сэнэхъатым рылэжьэн, ишлэныгъэхэм ахигъэхъон гухэлъ ил.

— Тиегъэджен программэ тэр-тэрэу шыгъынхэр къызыфэтыгупшысыныр, зыфэтыдыжыныр къыдилытэщтыгъэ, — ел Оксанэ. — Симэстапэ къыпыкыгъэхэм ащыщ къызыщыслъагъэу сипшэгъэхъагъэхэм

залъэгъукӀэ, афэсыдынэу къысэлтӀэу хэу бэрэ хъугъэ. СапӀкӀэ ныбжьыкӀэхэм апае лъэхъаным диштэу коллекциехэр къэсыгупшысыныр сыфай. Ащ ехыллӀагъэу гукӀэкӀыбэ зыдэс-ыгъ. Сидипломнэ Иофшлагъэу къэсыушыхъатыжыгъэм зэхъокӀыныгъэхэр фэсшӀынхэщ, коллекцие згъэхъабырынэу сигухэлъ. Ар пшгъэшгъэ ныбжьыжыкӀэхэм апай, Иофшлагъэм рыклонхэу кӀэкӀозэпылӀэу шытыщт.

Адыгэхэм сыдигъуи шыгъыным мэхъанэшхо зэрэратыщтыгъэр къыдилытэщтэу, Kloklo Oksana нахъыбэу пшгъэшгъэе шыгъынхэр ыгъэхъабырыщтых.

Оксанэ Налщык дэт фирмэу «Борен» зыфиӀорэм джыдэдэм шӀагъэ. Ащ компьютер технологиер къызыфагъэфедэу, шыгъынхэр къышаугупшысых. Зэрэщыдэхэрэм имызакоу, ащ шӀэхъ. Мы охтэ благъэхэм Оксанэ хъэным зыфигъэсэнэу ригъэжэщт. Иофшлагъэу Тыркуем зэрэдӀагъэрэм къыхэкӀыкӀэ, тыркубээр пшӀэн фаеу къыделтыгъэ. ЦыкӀу-цыкӀуэ бээрӀи къызлэкӀегъахъ, илӀпӀэсэнгъы хегъахъ. Тыркуем щыпсээрэ тилъэкъэгъухэмӀи адыгэ пшгъашгъэр иӀофшлагъэхэмкӀэ алъӀэсы.

Сурэтым итыр: КЛОКЛО Оксан.

Хысапыр икӀас

Хъурмэ Бэлэ хысапым фэцагъ, нахъ куоу зыщызэрагъэшӀэрэ я 10-рэ классым ис, я 22-рэ гимназиу МыекӀуапэ дэтым щеджэ. Ащ дакӀоу Адыгэ къэралыгъо университетым хысапырмэ компьютер шӀэныгъэхэмрӀэ ифакультет шызэхашгъэ курсым ишӀэныгъэхэм ащыхегъахъ, бзэ зэгъэшӀӀӀ Гупчэу «Активым» инджылызыбээр щекӀу.

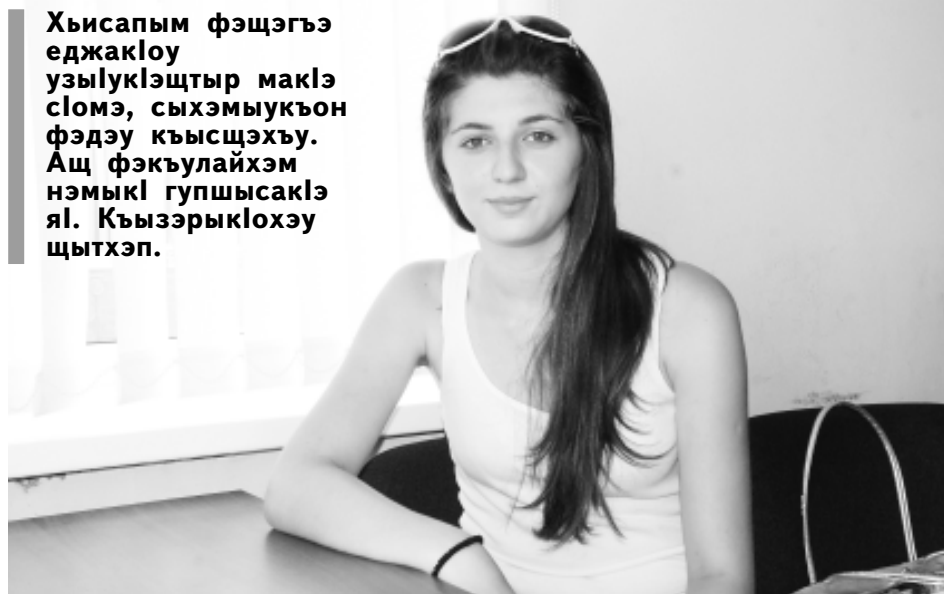
Бэлэ апэрэ классым къыщегъэжъагъэу хысапыр псынӀкӀэ къыщыхъуштыгъэ. ЕджапӀэм ипрограммэ къызэремыхылӀыкӀырэр къыдилыти, я 6-рэ классым зехъэм хысапыр нахъ куоу зыщызэрагъэшӀэрэ купым хъагъ. ХысапымкӀэ къэлэыкӀи республикэ олимпиадэхэм мызэу, мытӀоу хагъэуэфыкӀырэ чыпӀэхэр къащыдихыгъ.

Адыгэ къэралыгъо университетым

хысапырмэ компьютер шӀэныгъэхэмрӀэ ифакультет идеканэу Мамый Даутэ кӀэщакӀо зыфэхъугъэ «Гэмэфэ хысап еджапӀэм» гъэ къэс Хъурмэ Бэлэ макӀо. ЗыгъэпсэфыпӀэу «Лесная сказка» зыфаӀорэм ар шызэхашгъэ. Адыгеим имызакоу, Урысыем ичӀыпӀэ зэфэшхъафхэм къарыкӀырэ еджакӀохэу мыш къыщызӀукӀэхэрэм егъэджен сыхъатхэр, зэнэкӀокъухэр афызэхашгъ. Мыгъэ Бэлэ я 3-рэ степень зилэ Дипломыр ащ къыщыдихыгъ.

— Мыщ шыдгъэцӀкӀэрэ пшгъэрылӀхэр еджапӀэм къыщытатырэм атекӀых, — ел Бэлэ. — ЕджапӀэм сыкъызычӀыкӀыкӀэ, «Гэмэфэ хысап еджапӀэм» сыкъызэрэмыкӀожышгъуштыр сыгу къео. НэмыкӀ къалэхэм ащыщхэр ныбджэгъу мыш къыщысфэхъугъэх.

Хысапым фэцэгъэ еджакӀоу узылуӀэщтыр макӀэ сӀомэ, сыхэмыуӀон фэдэу къысцэхъу. Ащ фэкъулайхэм нэмыкӀ гупшысакӀэ ял. КъызэрыкӀохэу щытхэп.

Пшгъэшгъэе ныбжьыкӀэм шӀэныгъэу зэригъэгъотырэр экономикэ сэнэхъатыр къызлэкӀигъэхъа-

нымкӀэ къышхъапэжынынэу мэгугъэ.

Сурэтым итыр: ХЪУРМЭ Бэл.

ЕПЛЫКӀЭХЭР

ГукӀэгъуныгъэ цыфхэм къахэнагъэмэ...

Сыд фэдэрэ лъэхъани цыфхэм шылӀкӀэ-псэукӀэу ялэр эфэдэп. Зыр бай, адэрэм игъот нахъ макӀ. ШыӀэныгъэм зэхъокӀыныгъэхэр фэхъу къэс, зэфыщытыкӀэхэр эблӀэхъугъэ мэхъу. Цыфым игумӀкӀ хэта апэу зэхэзышӀэщтыр? ЧыпӀэ зэжъу итым хэта апэу лӀэныгъэу фэхъуштыр? ГукӀэгъуныгъэм шыӀэныгъэм чыпӀэ щегъытымэ зэдгъашӀэ тшӀоигъоу нэбгырэ заулэмэ тӀаупчыгъ.

Хъуажэ Нурыет, кӀэлэегъадж:

— Зыгорэ зыщэчыгъэу, зэхъыкӀ зилэр ары нахъыбэу гукӀэгъу къызыхафэрэр. Ахэр, гъэнэфагъэ, тинахъыжхэр арых. НыбжьыкӀэхэр дӀих сӀон слӀэкӀышӀтӀ, ау агултыгъэ нахъ макӀэу къысцэхъу. Къин зылӀэгъугъэу, зигъот макӀэм игукӀэгъу нахъыб. Ащ фэдэ цыфыр ары псынӀкӀэу лӀэныгъэу къыпфэхъуштыр. МылӀку ялэу, ялахылхэм анаӀэ атырагъэтэу, афэсакъыхъу, гъунэгъухэм яшӀуагъэ зыгъэкӀыхэрэр шылӀх.

Мэлгощ Алим, МыекӀуапэ щӀпсэу:

— ГумӀыгъо зилэм ичӀыпӀэ зыгъэузон зылӀэкӀэу, шӀуагъэ горэ зышӀэ зышӀоигъом гукӀэгъуныгъэ нахъыбэу къыхэф. Арэушгъэу зышӀэ-шӀуштыр цыф зафэр ары. ШӀу зыпшӀӀкӀэ, ош пае фэдэ горэ ащ къыкӀэклоным ушыгъунынэу щытӀ. Ар зыфэгъэзагъэм ыгу зӀухыгъэу къызыппэгъокӀыкӀэ екъу. Сэ сшхъэкӀэ лӀэныгъэу сафэхъун фаеу бэрэ къыхэкӀы. Зыкъысфэзыгъэзагъэм сиамал къызэрехъу илӀэу фэсэгъэцӀкӀэ. Ау нахъыбэм ар сипшгъэрылӀкӀэ алъытэу къысцэхъу.

НӀпсэу Зулум, МыекӀуапэ шӀлажэ:

— Цыфым гукӀэгъу хэлъынэу щыт. КъыппӀагъэм игукъао дӀэбошын, ыгу къыдӀпӀӀӀ фае. Ным гукӀэгъоу къыпфӀыштыр зыпарэмӀи ебгъэпшӀэн плӀэкӀышӀтӀ. Ащ ыуж апэу лӀэныгъэу къыпфэхъуштыр шышӀыпхъухэр арых. Ахэр къызэрэпфэгумӀыштыр фэдэу ныбджэгъухэр къыпфыштыштытӀ. ТхӀагъэпӀым зыщыуухъумэн фаеу сӀлытӀ.

Шум фегъасэхэ?

Гупчэ телевидением иканалэу НТВ-м, нэмыкӀхэмӀи къагъэлъагъохэрэм узӀаплӀыкӀэ, мыхъун нэмыкӀ дунаим къыщымыхъоу къыпшӀошӀы. ГумӀкӀ угу къызыгъэхъащтхэм ашхъэ къырахы. Ау етӀани «КъаугупшысыгъэнкӀи хъунба?» олош, упчӀэ зыфӀогъэуцужы. Ахэм афэдэ къэтынхэм тиныбжьыкӀэхэр сыдӀэушгъэ аплухэра? Цыфым ыпсэ уасэ фамышыгъэу къызагъэлъагъокӀэ, сыда ащ еплӀыхэрэм шысэ афэхъуштыр? Мы упчӀэхэр нэбгырэ заулэмэ афэдгъэзагъ.

ШӀэожэ Рузан, студентк:

— Шхъадж зӀпӀыштыр ежы шхъхъэкӀэ къыхехы. Жъалымыгъэу къызыхъыштыр угу римыхъыремэ, уемыплӀын уфит. Ау пӀуныгъэ-гъэсэнгъэм ылӀэныкӀокӀэ ахэм ягъэ къакоу къысцэхъу. Цыфыр аукӀыгъэмӀи, мыкӀыжынын улагъэ тыраша-

гъэмӀи, ар зэрэхъугъэ шӀыкӀэр нэрылӀэгъу къытфашӀы. Ахэр ныбжьыкӀэхэм кӀашыкӀыжъэу фегъээнхӀкӀэ шынагъо шылӀэу сӀлытӀ.

Шышхъэ Эмм, кӀэлэегъадж:

— Жъалымыгъэр шхъэхихыгъэу къызышӀащӀырэ къэтынхэм сишӀао ыпашхъэ тыщӀаплӀырӀ. Ахэм апкӀ къыкӀыкӀэ сабым иззахшӀэ фэмэбжымэ гъэнэфагъэхэр къытырихъанхэ ылӀэкӀышӀт. Жъалымыгъэу къагъэлъагъохэрэр зиакӀыл икӀоу зтэмыуцогъэ ныбжьыкӀэхэм къызэрагурылӀштыр къэшӀӀэгъае. ЗекӀокӀэ дӀыхэр тисабыхъэм къахэмыфӀэнхэм пае телевизорымкӀи гъэсэнгъэ-пӀуныгъэ дэгъу ахэтлӀхъан фае.

Лышэ Марин, тучантес:

— Тыдэ зыбгъэзагъэмӀи, жъалымыгъэр нахъыбэ хъугъэ. Цыфхэм язэфыштыкӀэ зэхъокӀыгъэ. ТапӀкӀэ телевидением ащ фэдэ къэтынхэр къыгъэлъагъонхэу фимытыгъэмэ, джы зӀкӀэри шхъэхихыгъэу къауатӀ. Ахэм гумӀыгъоу нэмыкӀ угу къырагъахъэрӀ. ШыӀэныгъэм зы гушӀогъо къэбар къыщымыхъоу къыпшӀуагъэшӀы.

НӀкӀубгъом итхэр зыгъэхъабырыгъэр ДАУТЭ Анжел.

УГСЭН ЦЫФЫМРЭ IOFШIЭНЫМРЭ УГСЭН

Статистикэм кыгъэлъагъорэр

Мы тхыгъэ кIэкIымкIэ гъэзетеджэхэр шыдгъэгъуазэхэ тшIоигъу IOфшIэнымкIэ республикэ бэдзэршIыпIэм бэдзэогъу мазэм ыкIи апэрэ илээсникъом изытетыгъэм. АпэрапшIэ къэIуагъэмэ хъушт зыщылэжъэштхэ IOфшIапIэ зэрагъэгъоты, консультационнэ ыкIи нэмыкI фIо-фэпIэ лъэпкъхэр афагъэцакIэхэ ашIоигъоу Адыгэ Республикэм цIыфхэм IOфшIэн ягъэгъотыгъэнымкIэ икIулыкIу иорганхэм 2010-рэ илээсым ибэдзэогъу мазэ нэбгырэ 3573-мэ закызырафагъэзэгъэр. Ахэм ащыщэу къыкIушт IOфшIэн лыхьурэ нэбгырэ 1528-рэ учетым хагъэуцагъ. Бэдзэогъум и 31-м ехьулIэу пштэмэ, цIыфхэм IOфшIэн ягъэгъо-

тыгъэнымкIэ кьэлэ ыкIи район гупчэхэм яучетхэм лэжъапIэ лыхьурэ нэбгырэ 5544-рэ ахагъэуцагъ. ЗэкIэмкIи IOфшIэн зимылэ гражданхэу бэдзэогъум и 31-м ехьулIэу тиреспубликэ щатхыгъэр нэбгырэ 4927-рэ.

ЗыцIэ кьэтIогъэ мафэм ехьулIэу лэжъапIэ зимылэу къалэу МыекIуапэ щатхыгъэр 1106-рэ, Адыгэкалэ — 368-рэ. Районхэм ар мырэуштэу ащыгъэпсыгъагъ: Джэджэ районым — нэбгырэ 699-рэ, Кошхьэблэ районым — 568-рэ, Красногвардейскэ районым — 332-рэ, МыекIопэ районым — 676-рэ, ТэхьутэмькIое районым — 442-рэ, Теуцожэ районым — 362-рэ, Шэуджэн районым — 374-рэ ащатхыгъ.

Тызыхэт илээсым иапэрэ мэзих цIыфхэр зыгъэлэжъэхэ-

рэ предприятие ыкIи организацие 890-м цIыфхэр зыщагъэлэжъэнхэ алъэкIышт IOфшIапIэ чIыпIэ 14199-рэ зэрялэм ехьылэгъэ заявкэхэр къатыгъагъэх. 2010-рэ илээсым ибэдзэогъу мазэ и 1-м ехьулIэу Адыгэ Республикэм цIыфхэм IOфшIэн ягъэгъотыгъэнымкIэ икIулыкIу иорганхэм вакансие 3901-рэ ялагъ.

2010-рэ илээсым ищылэ мазэ кышыублагъэу бэдзэогъум нэс цIыфхэм лэжъапIэ зэрамыгъотырэм изытет кьэзыгъэнэфэрэ коэффицентым, бэдзэогъум и 1-м ехьулIэу проценти 5,6-м зэрэнэсыгъагъэр хэмьтэу, республикэм ренэу кышыкIычыщыгъ. Шышхьэлум и 1-м ехьулIэу коэффицентыр процент 1,2-м нэсыгъагъ. Ащ кыкIырэр зы IOфшIапIэ чIыпIэм нэбгы-

рэ 1,2-рэ зэрэщызэнэкъокъу-щыгъэр ары.

2010-рэ илээсым ищылэ мазэ кышыублагъэу гъэтхатэм нэс лэжъапIэ зимылэу атхыхэрэм япчъагъэ зыпкъитыныгъэ хэлъэу республикэм шыхахъоштыгъ ыкIи гъэтхатэм и 1-м ехьулIэу ар проценти 3,4-м нэсыгъагъ. Арэу щытыгъ нахь мышIэми, гухэлъ гъэнэфагъэм телытэгъэ программэхэр дэгъоу зэрагъэцIэкIэжыщтыгъэхэм ишIуагъэкIэ, бэдзэогъум ыкIэхэм яхьулIэу IOфшIэн зимылэхэм япчъагъэ республикэм лъэгапIэу щыриIэр проценти 2,3-м нэсэу кырагъэлъыхэн алъэкIыгъагъ.

ЕУТЫХ Аскэр.
Экономика IOфшIэнымкIэ ыкIи лэжъапIэ бэдзэршIыпIэм изытет зэхэфыгъэнымкIэ отделим апэрэ категория зилэ испециалист.

Юридическэ практикum

УнчIэ. Хэтэ профессиональнэ ухъазырыныгъэ зэрагъэгъотыхэрэр, сэнэхьатэу илэмкIэ икIэрыкIэу аухъазырыжыкхэрэр ыкIи зилэпIэсэныгъэ хагъахьохэрэр?

Джэуап. ЛэжъапIэ зимылэхэм сэнэхьат арагъэгъотын, ясэнахьаткIэ икIэрыкIэу аухъазырыжыкхэрэр ыкIи ялэпIэсэныгъэ хагъахьон алъэкIышт мы кыкIэлъыкIорэ шапхъэхэм къахиубытэхэ зыхьукIэ:

— цIыфым сэнэхьат имылэмэ;

— цIыфым исэнэхьаткIэ IэпIэсэныгъэ икIу зэрэхэмылтым кыыхэкIэу кьекIун IOфшIэн кыфэгъотыгъуае зыхьукIэ;

— цIыфым IэпIэсэныгъэу хэлтым (IOфшIэнэу ыгъэцIэкIэн ылъэкIыштым) тегъэпсыкIыгъэ IOфшIэн зэрэщымылэм кыыхэкIэу сэнэхьатэу хэлъыр зери-хьокIун фаеу зыхьукIэ;

— ыпкIэ зэрылажъэщтыгъэ сэнэхьатымкIэ цIыфым IэпIэсэныгъэу хэлъыгъэр чIинагъэмэ ыкIи ащкIэ IOф шIэн ымылтэкIыжыштымэ.

Мыщ дэжъым зы лъэныкIо шъуналэ тешъудзэн фае. Профессиональнэ ухъазырыныгъэ зэрагъэгъотыхэрэр, икIэрыкIэу аухъазырыжыкхэрэр ыкIи зилэпIэсэныгъэ хагъахьохэрэр законом зэригъэнафэрэм тетэу IOфшIэн зимылэкIэ алъытагъэхэр арых нылэп.

УнчIэ. Сэнэхьат зэрагъэгъотыным пае еджакIо гъэкIогъэнхэмкIэ, икIэрыкIэу ухъазырыжыгъэнхэмкIэ ыкIи ялэпIэсэныгъэ хэгъахьогъэнымкIэ пстэуми апэ рагъэшпырэ граждан купхэр щылэха?

Джэуап. Сэнэхьат зэрагъэгъотыным пае еджакIо гъэкIогъэнхэмкIэ, икIэрыкIэу ухъазырыжыгъэнхэмкIэ ыкIи ялэпIэсэныгъэ хэгъахьогъэнымкIэ пстэуми апэу кьэралыгъо фIо-фашIэхэр зыфагъэцакIэхэрэр сэкъатныгъэ зилэхэу лэжъапIэ зымыгъотыхэрэр, граждандхэу IOфшIэн зимылэкIэ алъытагъэхэу мэзих пIальэр кы-ззынэкIыгъэхэр, дзэ кьулыкIу кыыхагъэкIыжыгъэхэр, дзэ кьулыкIушIэхэм яшъузхэр (ялIыхэр), еджапIэхэр кьэзыухыгъэхэу апэрэу IOфшIэн лыхьыхэрэр (ыпкIэ IOф зымышIагъэхэр) ыкIи сэнэхьат зимылэхэр ары.

Александр ШУКИН.

Правовой кьулыкIуым апэрэ разряд зилэ испециалист.

Сэкъатныгъэ зилэхэм тафэгумэкIы

Тызыхэт илээсым иапэрэ мэзих кыкIоцI сэкъатныгъэ зилэу ыкIи зыщылэжъэшт IOфшIапIэ зымыгъотыгъэу нэбгырэ 754-рэ тиреспубликэ щатхыгъ. А пчъагъэр IOфшIэн зимылэу цIыфхэм лэжъапIэ ягъэгъотыгъэнымкIэ тиорганхэм зэкIэмкIи ащатхыгъэм ипроценти 8,9-рэ хъуштыгъ. 2009-рэ илээсым джащ фэдэ ипIальэ лэжъапIэ зымыгъотыхэрэм сэкъатныгъэ зилэу ахэтыгъэр проценти 9,5-рэ хъуштыгъэмэ, тызыхэт илээсым ишышхьэлэу и 1-м ехьулIэу ахэм япчъагъэ процент 11,9-м нэсыгъагъ.

Арэу щытми, сэкъатныгъэ зилэхэм IOфшIэн амыгъотэу зэрэщысыхэрэ пIальэм кыкIычыгъ. 2009-рэ илээсым ищылэ-бэдзэогъу мазэхэм IOфшIэн амыгъотэу ахэр зэрэщысыщтыгъэр мэзи 5,5-м нэсыщтыгъэмэ, тызыхэт илээсым мэзи 5-м шIокIыгъэп. Ащ нафэ кьешIы а купым хахьэхэу IOфшIэн зимылэхэм цIыфхэм IOфшIэн ягъэгъотыгъэнымкIэ органхэм нахьыбэу фIо-фашIэхэр афагъэцакIэхэу зэраублагъэр. ГушыIэм пае, тызыхэт илээсым имэзих кыкIоцI сэкъатныгъэ зилэ нэбгыри 197-м лэжъапIэ кьафагъотыгъ. Ащи изакъоп. Пстэуми апэу сэкъатныгъэ зилэхэр цIыфхэм IOфшIэн ягъэгъотыгъэнымкIэ органхэм программэ зэфэшъафхэм ахагъэлажъэх, профориентационнэ ыкIи психологическэ фIо-фашIэхэр афагъэцакIэх, сэнэхьат зэрагъэгъотыным фэшI еджакIо агъакIох.

Тызыхэт илээсым ищылэ-бэдзэогъу мазэхэм кьа-кIоцI сэкъатныгъэ зилэу ыкIи хэушъафыкIыгъэу социальнэу кьэухьумэгъэным фэныкIо нэбгырэ 72-м пIэлъэ гъэнэфагъэм телытагъэу IOфшIапIэ ягъэгъотыгъэным ехьылIэгъэ программэхэм ахагъэлажъэхэзэ

лэжъапIэ кьафагъотыгъ. Нэбгырэ 430-м консультационнэ Iэпылэгъу арагъэгъотыгъ ыкIи ащ ишIуагъэкIэ нэбгырэ 80-м зыщылэжъэштхэ IOфшIапIэ ежъ-ежырэу агъэпсыгъ. Нэбгырэ 647-м профориентационнэ Iэпылэгъу арагъэгъотыгъ, лэжъапIэм епхыгъэ узэу ялэ хьугъэм тегъэпсыкIыгъэу нэмыкI сэнэхьат зэрагъэгъотыным фэшI яшIуагъэ арагъэкIыгъ. Сэкъатныгъэ зилэ нэбгырэ 83-рэ профессиональнэ ухъазырыныгъэ зэрагъэгъоты ашIоигъоу кыкIэлъэлугъэхэти, еджакIо агъэкIуагъэх. Сэнэхьат зызэрагъэгъот ужым нэбгырэ 49-м лэжъапIэ ялэ хьугъэ.

Гухэлъ гъэнэфагъэм телытэгъэ республикэ программэу «Адыгэ Республикэм IOфшIэнымкIэ ибэдзэршIыпIэ кьыныгъоу илэхэр нахь гъэшъэбэгъэнхэр» зыфиIорэм тегъэпсыкIыгъэу 2010-рэ илээсым имэзих сэкъатныгъэ зилэ нэбгырэ 277-рэ кризисым пшIуекIорэ IOфыгъохэм ахэлэжъагъ. Ахэм ащыщэу нэбгырэ 266-м лэжъапIэ ялагъэп, IуагъэкIын алъэкIышт нэбгыри 9-р пIэлъэ гъэнэфагъэм телытэгъэ IOфшIапIэ чIыпIэхэм ащылэжъагъэх, нэбгырэ 64-м предпринимательствэ цIыкIум хэхьоныгъэ егъэшIыгъэным ыкIи ежъхэм яунэе IOф фежъэнхэм ателытэгъэ фIо-фашIэхэр арагъэгъотыгъэх.

Адыгэ Республикэм цIыфхэм IOфшIэн ягъэгъотыгъэнымкIэ икьэралыгъо кьулыкIу и ГъэIорышIапIэ и IOфшIэн илээныкIохэм зыкIэ ащыщ квотэм телытэгъэ IOфшIапIэ чIыпIэхэу кьызыIуахыхэрэм сэкъатныгъэ зилэхэр алугъэхьэгъэнхэр. Адыгэ Республикэм и Законэу «Сэкъатныгъэ зилэхэм IOфшIэн ягъэгъотыгъэным фэшI квотэ шIыкIэкIэ IOфшIапIэ чIыпIэхэр гъэнэфэгъэнхэр» зыфиIорэм кьызырэщиIорэмкIэ, Адыгэ Республикэм ит предприятиехэу ыкIи организациехэу нэбгыришъэм ехьу зыгъэ-

лажъэхэрэм яIOфшIэхэм япроцентищыр сэкъатныгъэ зилэхэм ателытэгъэн фае. ЦIыфхэм лэжъапIэ ягъэгъотыгъэнымкIэ органхэм яIOфшIэн а лъэныкIомкIэ нахьышIоу зэхэщэгъэным фэшI лъэшэу ишIуагъэ кьэкIуагъ Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет ышIыгъэ унашъоу «Сэкъатныгъэ зилэхэм IOфшIэн ягъэгъотыгъэным пае квотэхэр зэрагъэнэфэхэрэ ШIыкIэм ехьыллагъ» зыфиIорэм. Мы кьыныгъом епхыгъэ IOфшIэнхэр зэрэзэхэщэгъэштхэ шIыкIэр ащ зэхэугуфыкIыгъэу ыгъэнэфагъ. Джы зэрэщытымкIэ, квотэм тегъэпсыкIыгъэу IOфшIапIэ чIыпIэ 584-рэ зыгъэнэфэн фэе предприятие 66-рэ Адыгейм ит. Сэкъатныгъэ зилэ нэбгырэ 400 непэ ахэм ащэлажъэ.

ЦIыфхэм IOфшIэн ягъэгъотыгъэнымкIэ республикэ кьулыкIуым и ГъэIорышIапIэ, цIыфхэм IOфшIэн ягъэгъотыгъэнымкIэ кьэлэ ыкIи район гупчэхэм яIOфшIэн кьэралыгъо фIо-фашIэхэр афэгъэцIэкIогъэнхэмкIэ Административнэ регламентым тегъэпсыкIыгъэу, республикэм муниципальнэ образованиехэм зэпхыныгъэ дэгъухэр адырялэхэу зэхашъ. Сэкъатныгъэ зилэхэм лэжъапIэ ягъэгъотыгъэнымкIэ зыцIэ кьэтIогъэ пстэуми яшIуагъэ кьэкIо. Арэу щытми, джы IOфхэм гъэпсыкIэу ялэр кьыдалыгътээ, цIыфхэм IOфшIэн ягъэгъотыгъэнымкIэ республикэ кьулыкIуым иорганхэм сэкъатныгъэ зилэхэм яфэшъошIэ Iэпылэгъу ягъэгъотыгъэным ехьылIэгъэ IOфыгъохэр ренэу зэрахьэх.

Валерий ГАРАЖА.

IOфшIэн ягъэгъотыгъэнымкIэ ыкIи цIыфхэм лэжъапIэ зэрагъэгъотыным телытэгъэ программэхэмкIэ отделим апэрэ разряд зилэ испециалист.

IOфшIапIэхэр кышъожэх

Дунэе финанс кризисым ыпкIэ зэрэщытыгъэм фэдэу непэ экономикэм хэхьоныгъэхэр ымышыгорэми, производительхэр а кьыныгъом кыыхэкIыжъэхэу зэраублагъэр нафэ. Ащ дыкIыгъоу тиреспубликэ икIалэхэм ыкIи ирайонхэм ащылэжъэрэ предприятиехэмрэ организациехэмрэ сэнэхьат зэфэшъафхэр зилэ IOфшIэхэр рагъэлагъэх.

ГушыIэм пае, МыекIопэ районым ит IOфшIапIэхэм ящыкIагъэх автопогрузчикым тесышт водителы, тучаным ипашэу IOф зышIэн зылъэкIыштыр, консультантэу лэжъэшъуштыр, хьакугъэплъыр, краным IOф езыгъэшIэшъуштыр. Мы IOфшIэнхэм лэжъапIэу апылтыр сомэ 4350-м кышыублагъэу 10000-м нэсы. **Шъу-зэрэтеошт телефоныр: 8(87777) 5-10-41.**

Кошхьэблэ районымкIэ ООО-у «Юг-Сервис» зыфиIорэмрэ район сымэджэщымрэ рагъэлагъэх пщэрыхьэкIо сэнэхьат зилэр, пщэрыхьапIэм рабочэу IOф шызышIэщтыр, аптекэм ипэшэ IэнатIэ зезыхьаштыр, врач-хирургымрэ врач-отоларингологымрэ. Мэзэ лэжъапIэр сомэ 6500-м кышыублагъэу 10500-м нэсы. **Шъу-зэрэтеошт телефоныр: 8(87770) 9-14-99.**

Красногвардейскэ районым ит IOфшIапIэхэм рагъэлагъэх гъучIгъэжъэ, агроном, водитель, страховой агент, корреспондент IOфшIэнхэр зыгъэцIэкIэн зылъэкIыштыхэр. Мэзэ лэжъапIэр сомэ 5461-м кышыублагъэу 8000-м нэсы. **Шъу-зэрэтеошт телефоныр: 8(87778) 5-14-30.**

ЛЫХЪУЖЪНЫГЪЭМ ТЫДИ ЧЫПІЭ ЦЫРИ

Зисурэтхэр шұлгэгүрэ клалэху лыхъужъныгъэ зезыхагъэхэр Теуцожь районымклэ Тэухеаблэ цыщых — Тыгъужь Аслъанрэ Блэнэгъэпцлэ Хъалидэрэ. Апэрэм илээс 48-рэ ыныбжэ, адрэр илээсинишлыклэ нахык. Тури зэгъу-нэгъу шыпкъэх, Краснодар псылыгыпцлэм ибгышхъэ яунагъохэмклэ цэпсэх. Тури зэлофышлэгъух. Хъалидэ Адыгэ Республикэм хъаклэ-кыуаклэхэмрэ псы био-сферэмрэ къуэхумэгъэнхэмклэ ыккы гъэфедэгъэнхэмклэ и Гъэлофышлалэ Теу-цожь ыккы Тэхъутэмкыое районхэмклэ и Къутамэ специалист шхъал, Ас-лъан а гъэлофышлалэ иштатым хэмт иинспектор, Джэджэжхъэблэ чыплэ коим иадминистрации ишофер.

Мы нэбгыритлүм бэмышлэу лыхъужъныгъэ зэрахъагъ. Зэныбджэгъу клэпцлэ лэрышыхым техъагъэху якыуашъо ушъорэккы зыр ытхъэлагъ, адырищыми ар къяхуэлэщтыгъэ зы такыккыккы Хъалидэрэ Аслъанрэ гужъоажыгъэхэмэ, игъом ахэр къыхамыхыжыгъэхэмэ.

Нэбгыриш къагъэнэжъыгъ

Тэри Пензхыкыуаклэ Лы-хасэмэ яклалэ псым зэритхъэ-лагъэр, унагъом тхъамыккы-гъошхо кызырэфэккыуагъэр зэ-хэтхыгъэу шытыгъ, ау мыдрэ-хэр игъусагъэми тшлагъэп. Пчэдыжым садэжъ къаккыи къэбарыр кысфэзылоагъэр фирмэу «Синдика-Агром» ик-ладовщикэу Хъэшхонэкъо Аслъан.

— Ори ошлэх Тыгъужь Ас-лъанрэ Блэнэгъэпцлэ Хъалидэрэ, — ыуагъ ащ. — Ахэр мыхъу-гъагъэмэ, зы нэбгырпцлэ псым ытхъалэщтыгъэр, нэбгыриплэ нахъ. Етлани ахэм къэбэртэе клэлитлэ ахэтыгъ. Арышъ, хъа-дагъэр Налщык лъэныкыоми къышалэтыщтыгъэ. Тиadyгэ клэлищ ахэм къагъэнэжъыгъ, лыхъужъныгъэ зэрахъагъ, ау МЧС-м илофышлэхэми, нэмыккы горэхэми ягугъу ашлэрп, «тхъашъуегъэпсэуи» арауа-гъэп.

Ащ ыуж Джэджэжхъэблэ чыплэ коим тыккыи, Блэнэ-гъэпцлэ Хъалидэ игъусэу клалэ-хэр псым кыхъэжыжыгъэ, ахэр езымыгъэтхъэлэгъэ Ты-гъужь Аслъан зылудгъэклагъ. Ащ кытфилотлагъэр нахъ гъэ-ккылыгъэу къэтэтхыжы.

— Мафэр жьоркыэу шы-тыгъ, термометрэм градус 40-м ехъу кыгъэлъагъоштыгъ. Пчыхъэшхъэпагъ. Хъалиди, сэри тищагухэм такыдэ-

кыгъэу тызэрэгъэгущыпцлэу лэрышыхым инэккы тытетыгъ. Кыуашъом тет моторым ыма-ккэ къэлугъ. Нэчэрэзые зыдэ-щысыгъэ къогъумккы кыуа-шъор кыккыоккыгъ. Къэхъу-гъэри къэшлэгъуаеу моторыр къэгъохъуагъ, кыо маккэ горэ-хэри къэлугъэх. Тыплэмэ, кыуа-шъор шылэгъэп, члэхъагъ, клалэхэр къесых. Апэ нэбгы-ритлэ ит, адыритлэу аужыоккы шыл. Нэккыым пэчыжъх.

Блэнэгъэпцлэ Хъалидэ ища-гу кыуашъор хъазырэу дэтыти, такыкы зыхыл нахъ етымы-гъэккыдэу бгым еттлупщэх, псым тытехъагъ. Тыплэмэ, нэбгыриплэу къэлэгъошты-гъэр шы хъужыгъэ. Апэрэ нэбгыритлэу апэу тьяккылагъ. Зыр джэджэжхъэблэ клалэу кыккыккыгъ — Цэй Рустам. Ащ есыккы дэгъоу ышлэщты-гъэ, изэкъуагъэмэ, зи рими-гъалоу кыхъэккыжыщтыгъэ. Ау къэбэртэе клалэ хъаккыи игъусагъэм есыккы ышлэщты-гъэп. Ар кыхинэу ежыыр кы-хъэккыжынуу фэягъэп. Игъу-сэм ыблыпкы ыубытымэ, кыдзымэ, кыздилэшгъуэз

къесыщтыгъ. Аузэ, ежыри амалынчъэ хъугъэти, тлэри члэхъэщтыгъэх. Рустам лаллэ кысышхъыгъэ ылощтыгъэ: «Зы такыкы тешлэжыгъэемэ ти-тхъалэщтыгъэ». Къэбэртэе клалэм илоф дэи дэдагъ, зи кышлэжыщтыгъэп. Ари псынклэу кыуашъом кытлэхыи тызызэплэгъэккы, зыгорэм ышхъэ кыккыккы, члэожы. Псынклэу теккылагъ. Клалэ мытырэу кыккыккыгъ, нэб-гыритлэу кыуашъом кыт-фильхъашъурэп. Моторыр зы-тетыр нахъ лъхъанчэти, ащккы кыретлэжыоккы, сыхъу шыт-ми, хъэдэ шыпкъэм фэдэ хъугъэу ерагъэу кыуашъом кытлэхъагъ.

— А Рустам, джыри хэт шъуигъусагъ? — сеупчыгъ Цэйм.

— Плэ тыхъуштыгъ, зыр ытхъэлагъ, — ыуагъ ащ. — Адрэ тигъусэгъэ клалэхэр джэ-джэжхъэблэ нэккыым кышы-тэжъх.

Ащ тыкызылохъажыым, яныбджэгъухэр хъугъи шлагъи амышлэу шысых. Джармэккы Тимур, Сайфулин Рустам,

джыри зы къэбэртэе клал. А пэнэжыккыое клалэу ытхъэла-гъэм игъусэгъэ къэбэртэе клал-лэр псым кыккыккы, члэ-ожыгъэ ыблыпкы тыккыккы-уцуи, кыуашъом кытлэхъагъ. Мыдрэ Цэй Рустам игъусэгъэ къэбэртэе хъаккыи ышхъэ пшышлэуыккыгъагъ. Ар кыуа-шъом кытлэхыи, ыбгъэ тыте-лунккы, ыдырыгъэ псы отэрыр кызыжэджэккы, жыи тлэклэу кышы, сымэджэщым няд-гъэгъэсыгъ.

Корр.: Къэбэртэе клалэхэри тыдэ кыккыгъагъэхэ? Нэбгырэ тхъапша ахэр зэрэхъуштыгъэ-хэр?

Т.А.: Налщык лъэныкыом кыккыгъэхэр клэлитлэ хъушты-гъэх. Ахэм илоф горэхэр ялэу Краснодар къэлогъагъэхэти, зыпылэхэр загъэцалэм, дзэ кыулыккы адышылэгъэ клал-лэху Лыхъэс Вячеславрэ (псым ытхъэлагъ, Тхъэм джэ-нэт кырет) Цэй Рустамрэ адэжэ кыдэхъажыгъагъэх. Джары кызыралоу зэрэзэхэ-хыгъэр. Псым техъагъагъэхэр зыплэ къесуагъэхэмрэ къэбэр-тэе клэлитлэумрэ. Яшэнэрэ къэ-

бэртэе хъаккыи бгым тесыгъ.

Тэ а клалэхэр псым кызы-хэтэхыжыжым, тыккыжыу ти-унэмэ тарытлэхъажыгъэп. Хъалиди, сэри клалэу псым ытхъэлагъэм иккыгъотыжыын пылхэм тахэтыгъ, водолазху Краснодар кыккыгъэхэм ящы-ккыгъэ кыуашъори, бензинри, дагъэри къафэдгъотыгъ, та-ккыгъоу тлэхъыштымклэ та-делагъ. Тэри шынгъо чыплэ титыгъ, псым ытхъалэхэрэм кыуашъор кызыпэрагъазэмэ, ащ тыхъэфэщтыгъ. Ау а лъэ-хъаным ар тыгу кыхъэщты-гъэп. Тызпылэыгъэр псым ытхъалэхэрэр кыхъэхыжы-гъэнхэр, къэгъэнэжыгъэнхэр ары. Ау тшлогъэшлэгъоныр нэб-гыриш кызытэгъэнэжыым МЧС-м илофышлэхэм ащыщ горэм «тхъашъуегъэпсэу» кы-зэрэтимыуагъэр ары. Цэй Ру-стами ежэ ышхъэ заккыо пы-мылэу ихъаккы кызырэхихы-жыштым зэрэфэбанэщтыгъэр умыгъэшлэгъон пылэклэреп.

НЭХЭЕ Рэмзэан.

Сурэтхэм арытхэр: **Блэнэ-гъэпцлэ Хъалидэрэ Тыгъужь Аслъанрэ.**

Зэпырыккыпцлэ шынагъу

Нафэу зэрэщытымклэ, тех-никэ зэфэшхъафэу тигъогу-хэм къатэхъэрэмэ япчъагъэ илээс къэс хъэо, ащ даккыо урамхэм уащызеккыныр нахъ кыин мэхъу. Зэдэмыштэ-ныгъэ мы илофым хъэхъэ: техникэр нахъыбэ мэхъу, ау гъогухэм ахэхъорэ хъатэ шылэп. Етлани илофыр къэ-зыгъэхъылгъэрэмэ ашыщых гъогухэм язэпырыккыпцлэхэр. Ахэм ашыщыбэхэр илээс пчъагъэхэм къаккыи зэ-мыхъоккыгъэху, зытетыгъэ-хэм тетху кыэнэжых.

Сыкызытегушылэ сшло-игъор ахэм ашыщ. Мы гъо-гу зэпырыккыпцлэм ехы-лагъэу цыфхэм, анахъэу машинэзефэхэм, тхъаусыха-бэ ял, бэккыерэ гъэзетхэм статьяхэр кыарэхъэх, телеви-дениеми кыгъэлъагъоу кыхъэккы. Сыхъ фэдизэу цыфхэр мэгуэмккыхэми, ащ

изэшлохын зэхъоккыныгъэ фэ-хъурэп. Ыпшгъэккы шылэ тхъа-мэтэхъохэр илофым егъэгумэ-ккыху пцлэм пылэжыщтыгъ.

Зигугъу къэсшылэр Тэхъу-тэмкыое районымклэ поселкэу Яблоневскэм итыгъэккыхъэллэ лъэныкыо шылэ гъогушхом изэпырыккыпцлэ ары. Илээс тлокл фэдизккы узэккыккыккы, Краснодар иккыблэ-тыгъэ-ккыхъэллэ лъэныккыккы псыхъоу Пшызэ лъэмыджышхо тыралъ-хъэгъагъ. Ар илоф дэгъоу ашлэ-гъэмэ ашыщ, ар зэшлозыхы-гъэхэм цыфхэр афэразэх, зилоф дэмылэу кыэлэххом дэхъэрэ транспортым ипчъагъэ бэккы нахъ маккы хъугъэ.

Ау илофым узымыгъэрэзэн горэхэри кыхъафэгъэх. Ахэр лъэмыджышхомклэ кыккыккы «Краснодар — Новороссийск» зыфилорэ гъогушхом изэпы-рыккыпцлэхэр арых. Ахэр тлэу мэхъух: зыр Бжыхъэжыгъэжыым

кыккыккы поселкэу Яблонев-скэм клорэ зэпырыккыпцлэр, адр-рэр Шапсыгъэ псыубытыпцлэм ытхъыккы кыккыккы Яблонев-скэм дахъэрэр ары.

Бжыхъэжыгъэжы — Яблонев-скэ зэпырыккыпцлэм тапэккы транспортыбэ шызэутэккы-щтыгъ, цыфхыи шыфыкыуагъ. Машинабэ бгъуитлэумккы мыщ цэзеккы. Адыгеккы дэжэ чыплэ нэккыи илагъэм илэжыб кыэралхэм сатыушыпцлэхэр кышхъашыгъ, ахэм машинэу ыккы цыфэу яккыуалэрэр бэ-дэд. Амал шымылэжыым ило-фыр нэси светифорхэр Бжы-хъэжыгъэжы — Яблоневскэ зэ-пырыккыпцлэм кытырагъэу-цауагъэх. Илофым клэух фэхъугъ, цыфхэми рэхъатэу жыи къа-щжыккыгъ.

Адрэ зэпырыккыпцлэм зи зэхъоккыныгъэ фэмыхъугъэу кынагъ. Лъэмыджыри, гъогу-ри зашлэгъэхэм къащегъэ-

жыагъэу мы чыплэ (Шап-сыгъэ — Яблоневскэ зэпы-рыккыпцлэр ары) нэбгырэ 40 луккыдагъ, транспорт зэфэ-шхъафэу шъэ фэдиз шы-зэутэккыгъ, нэбгырэ 80 фэ-дизмэ шъобжхэр атешагъэ хъугъэ.

Зэпырыккыпцлэр шынагъо дэд, рулхэм алухэр «агухэр цапэккы алыгъэху» гъогум зэпырыккых. Гъогум тэрзэу цызыгъэзеккыхэр светифори тетэп, хъураеу кызыккыхъэрэ гъогуи илэп. «Тхъэм зэришлэ» алуи, зэпырыккыпцлэр атлупшы-гъэм фэд.

Инэмрэ Краснодаррэ азы-фагу такыккыым кыккыккы гурытымклэ транспорт зэфэ-шхъафэу 60 — 80 фэдиз гъо-гум кыырэчъэ. Ахэм апаплэ-ху зэпырыккыпцлэ бгъуитлэу машинишлэ пчъагъэхэр щэ-тых. Пчэдыжыым сыхъатыр 7-м щегъэжыагъэу 9-м нэс

гъогу нахъ шхъалэр зэпычы-гъуай.

«Мы гъогушхор федераль-нэ гъогуу шытышъ, светифор-хэр тебгъэуцохэ хъуштэп, кызыккыхъэрэ гъогу хъурае пшы хъуштэп» зылохэрэр кыккыккых. Адэ мы гъогу дэдэм, Бжыхъэжыгъэжыым дэжэ, зыплэ кыетлогъэ псэуа-лэхэр зытырагъэуцохэм, «хъабэр аукъуагъ» алу ахэр зыгъэпсыгъэхэм зи ашлона-гъэп.

Зэпырыккыпцлэм изытет район зэлуккы бэмышлэу шытегушылэгъэх. Районым ипашэу Пшыдатэккы Ризо кызыралоуагъэмклэ, Адыгэ Республикэм и Президент лъэлэу тхылы фагъэхъынэу рахъухъагъ. Президентым илэпылэгъу кыаритынэу цыф-хэр щэгугъых.

ХЪУШТ Шэбан.

Уигушлуагъо кыбдэзыгощырэм

Лъэпкъ искусствэр
лэызыгъэклуатэрэм, ады-
гъэр дунаим шлуагъо
щызгъащлэрэм
щытхуцлэ
къабыфаусыклэ,
ягушлуагъо адэтэгощы,
ягъэхагъэм тарэгущо.
Нэхэ Тэмэрэ, Сэкьурэ
Ольга, Клокло Бэлэ ащы-
мыгъушхъыщт мафэу
къагъуэгъэм ащыщ
тыкызытегуыцлэрэр.
— Адыгэ Республикэм
инароднэ артисткэ сызэ-
рэхъугъэр зэзгъэпшхъыщт
сшлэрэн, — ело Къэбэр-
тэ-Бэлъкъарым и Къэралы-
гъо музыкальнэ театр
иансамблэу «Бэсэмьем»
иорэдылоу Сэкьурэ Ольга.

Сэкьурэ Ольга, Шьэуапцлэкъо Аминэт, Клокло Бэлэ,
Нэхэ Тэмэрэ.

— Адыгэ Республикэм и
Президентэу Тхьаклуыцнэ
Аслъан цлэ лъанлэр кызы-
рэфысыгъэр кызыушы-
хъатыр тхылыр кыуи-
тыжы зэхъум, сыда апэу
узэгущысагъэр?

— Сэрклэ ар гушлэгъо кыды-
гъэп. Къош республикэм уи-
творчествэ ыгъэлъаплэу Прези-
дентыр гушыцлэ фабэхэмклэ
кызыппэгъоклыклэ, егъэшлэрэ
гукъэклыжъу уиэшт. Сыгу лъэ-
пэрэпэзэ, сызыфаер Тхьаклуыцнэ
Аслъан ыпашхъэ икыоу кы-
шысфэмылуагъэми, адыгэ лъэп-
къэу тызыщыщым сырыгуш-
хуагъ. Ащ фэдэ нэгъуэпшлэгъум
гум ихыкылар гушыцлэклэ
кыпфэмылоштэу сэлъгытэ.

— Ольга, Адыгэ Респу-
блнкэм укъэклоныр орыклэ
сыда?

— Къош республикэр сигупс,
ныбджэгъубэ щысшлэ, сидуапэу
мэфэкл концертхэм, зэлуклэхэм
сахэлажъэ. Адыгеим сыкызы-
клоклэ, ситворчествэ нахъ зе-
ушъомбгъу. Орэдэу къаплорэм
псэ кыпыбгъэкленым фэшл
цыфмэ укызыгъахын, уалыгъэ-
сын фае. Адыгэ Республикэм ар
кышыздэхъоу сэлъгытэщ, сэгущо,
сапэклэ сэллэ.

— Непэрэ мафэр угу кызы-
рэнжыщытым тыщы-
гъэгъуагъэ.

— Нурбий, непэ сидушлэгъо
маф. Республикэм и Президент,
Адыгеим культурэмклэ и Мини-
стерствэ, нэмыкхэу сидушлуагъо
кыыздэзыгощыгъэм, сезыгъэ-
джагъэм, сифошлэгъумэ шлоу
щылэр къадэхъунэу сыфай. Му-
радэу ялэм фэклонхэу, зыкхэу-

псыхэрэм лүклэнхэу, щылэклэ дахэ
ялэнэу Тхьэм сафелъэлэу. Непэ
фэдэ мафэм урегъэгущысэ,
узэплэкыжынын фаеу уахътэ
кыуегъэклу, унэгу ихыгъэу
цыфмэ уахэгъаплэ. Адыгэ
лъэпкъыр лъэшэу шлу зэрэс-
лэгъурэр непэ нахышлоу зыдэ-
сшлэжыгъ.

Тиунэ сызыхъажыкхэ, непэ
сищылэныгъэ кызырэнжыщы-
тым рэхъатэу сыщысэу сэгущы-
сэ сшлоигъу. Гушыцлэ зэгъэклэ-
гъэхэмклэ фэбагъэу сыгу илгыр
кысыфалогорэп.

— Тыркуем, Германием,
Италием, Сирием, Франци-
ем уащылагъ.

— Грециеми заулэрэ концерт-
хэр кышыстыгъэх. США-м ис
адыгэмэ сырагъэблагъэш, шэ-
клогъу мазэм сыкхонэу зысэгъэ-
хъазыры. Нью-Йорк, Патерсон,
фэшхъафхэми шлушлэ пчыхъэ-
зэхъау ащызэхъащыцмэ орэд
къащысшлэ, тиадыгабзэ щызгъэ-
жынынчыщт. Титэкхъагъэу тэ,
адыгэхэм, дунаим тыщэпсэуми,
зы лъэпкъэу тызэрэщытыр, зэ-
къошхэм ялэмыдж искусствэм-
клэ зэрэдгъэпшхъэр дунаим нахъ
дэгъоу щадгъэшлэшт.

— США-м кышыщылошт
орэдхэр кыххъыгъэх?

— Ижырэ адыгэ орэдхэмклэ
концертхэр сыублэщытх. «Хъэ-
паклэ иорэд», «Мэзэгъо чэш»,
шлулэгъу къабзэм фэгъэхыгъэ-
хэр, нэмыкхэри зэхызгъэхыщытх.
Сиорэдхэр зытетхэгъэ дискхэр
ястыщытх.

— Нэхэ Тэмэрэ зыдэщыт
лэныкъом оплэ. Ащ
укытегуыцлэ шлуоигъуа?

— Тэмэрэ ымакхэ фэдэу ду-

наим тетыр зы. Лъэшлэгъуитлэ-
щым къаглоцлэ ащ фэдэ макхэ
зылэ цыфхэр зэ къэхъух. Ымакхэ
дахэклэ сехъуапсэ. Орэд кыло
зыхъуклэ, сыгы сшлоигъоу уахъ-
тэ кысысшлэ. Тэмэрэ сыфэгущло.

— Ольга, Тэмэрэрэ орыр,
тлэклу нэмылэми, шьузэфэ-
дэу кысысшлэ.

— Тишэн-зеклуакхэр, орэ-
дыр цыфмэ зэралыдгъэлэсы-
рэр тлэклу зэпблэгъэнхэки пшлэ-
хэштэп. Тэмэрэ Тэмэрэу сыди-
гъуи кхэнжы. Илэси 10-клэ,
нахыбэкхэ сызэкхлэбэжыми,
лытэныгъэ ин зэрэфэсшлэ-
щыгъэу сищылэныгъэ кыхэ-
нагъ.

— Мы унцлэм сэ сизакхон
ыгъэгъумэкхэр. Сэкьурэ
Ольга иконцерт Адыгэ Рес-
публикэм сыдигъо тыщеп-
лын тлэкхыщта?

— Щылэныгъэр псынклэу
лэклуатэ, арэу щытми, сикласу
Адыгеим сыкхэклоным сы-
дигъуи сыфэхъазырынэу сыфай.
Адыгеир кызысаджэкхэ, тыдэ
сыщылэми сыкхэклоншт, сыгуклэ
арэуштэу сыщыт.

Тызэлъыкхоншт

— Кыасло сшлоигъор иску-
ствэм тапэкли тызэрэзэфыщ-
ытхэр ары, — игушысэмэ та-
щегъэгъуазэ искусствэхэмклэ
Темыр-Кавказ къэралыгъо ин-
ститутэу Налшык дэтым ика-
федрэ ипашэу «Адыгэ Респу-
бликэм Искусствэхэмклэ изаслу-
женнэ Иофшлэшху» зыфилорэ
щытхуцлэр кызыфаусыгъэ
Клокло Бэлэ. — Тиреспубликэ-
мэ азэкъошныгъэ зэрэпшхъэр ду-
наим шашлэ. Щысэ кыттезы-

хы зышлоигъор маклэп. Адыгеим
щыщ ныбжыкхлэхэр тигуапэу
етэгъаджэх.

— Тэмэр, Адыгэкалэ ущып-
сузэ сыкхыплъыкхуи, гъэзе-
тым пае материалхэр сы-
уэгъоихэзэ орэдыло цлэрыло
ухъуныш, сэри сыкхыпфэ-
гушлонэу кыослогъагъ.

— Ар кхэсшлэжы, — ело
Урысыем изаслуженнэ артисткэ
хъугъэ Нэхэ Тэмэрэ. (Мэщы).
— Япллэнэрэу щытхуцлэ кыс-
фагъэшхошагъ. Адыгэ Респу-
бликэм сыфэраз, зыкли сашыгъу-
пшагъэл.

— Искусствэм ущылъыкхон-
тэнэу, нэмыкхытхуцлэмэ
уафэклонэу мурад уилэба?

— Урысыем инароднэ артист-
кэ сыху сшлоигъу. Тхьэм псау-
ныгъэ кысеш, орэд кхэсшлэшт.
Тхьаегъэпсэху сызыгъэлэгъуа-
гъэхэр, ситворчествэ уасэ кы-
фэзышхыгъэхэр.

— АР-м и Къэралыгъо фи-
лармоние иорэдылоу ущыт.
Уигушлэу благъэхэр кытало-
хэба.

— Симфоническэ оркестрэм
сыхэтэу произведенихэр кхэсш-
ытхы, филармониеу сызыщыла-
жъэрэм ищытху зылэтырэмэ
сыргъусэ сшлоигъу. Цыфхэр ары
тызыфэлажъэрэр, ахэр кызырэд-
делэхэрэр кызыгурэлэ, ситворч-
ествэ зэралогъэшлэгъоныр зэхэ-
сшлэкхыш, ащ къарыу кысые-
ты. Цыфмэ «тхыашуегъэпсэу»
ясэлэ, ахэми сищытхуцлэ яла-
хышлу хэлъ.

Тарэгущо

— Мыщ фэдэ цыфмэ талуклэу,
ахэм афэгъэхыгъэ тхыгъэхэр
дгъэхъазырхэ зыхъуклэ, апэу сы-
зэгущысэрэр тильэпкъ цыф дэ-
хэхэр зэрлэхэм урыгушхон зэрэ-
фаер ары. Тильэпкъ, тиреспубликэ
зыгъэбанхэрэр, тикультурэ хэхъо-
ныгъэхэр фэзышхыгъэхэр арых
дунаим тыщызыгъашлэрэр. Уи-
орэд, уитарихъ кхэзылон, нэмыкх
хэгъэгъумэ алъызыгъэлэсын зы-
лэкхыщхэр нахыбэу тилэхэ
зыхъуклэ тыбай. Тызэрыгушхон
тлэкхыщт цыфхэр тилэхэщ, тэри
тызыфэгущложы, — ело АР-м
культурэмклэ иминистр игуадзэу,
Урысыем культурэмклэ изаслу-
женнэ Иофшлэшху Шьэуапцлэкъо
Аминэт.

Щытхуцлэ кызыфаусыгъэмэ
ягухэлъышхуэр къадэхъунхэу,
насыпыр къабэкхэу щылэнхэу, нарт
бэгъашлэ хъунхэу афэтэлэ.

ФУТБОЛ. ЯТІОНЭРЭ КУПЫР

ащылэн фае. Апэ ит командэхэр «къабзэу»
емышлэхэу кыхэкхы — судьяхэр Іэпылэгъу
кызыфагъэхъух, нэмыкх хэкхыплэхэри агъэ-
федэх. «Дагдизелы» икхалэ кыдэкхыгъэу
мыгъэ апэрэу теклоныгъэр кыдихыгъ.

Тикъэлэпчэлэу Николай Москаленкэр,
тиухъуамакхэр зэрэбгъэмысэхэ щымылэу
тлорэп. «Зэкъошныгъэм» иешлэклэ кыгъо-
тыжыныш, тигъэгущлонэу тыщэгущы.

Купым хэтхэр зрешлагъэхэр:
«МИТОС» — «Ангушт» — 2:1,
еплыгъэр 1000, «Астрахань» — «Ав-
тордор» — 0:3, еплыгъэр 1500-рэ, «Чер-
номорец» — «Батайск» — 3:0,
ешлагъэхэп, «Кавказтрансгаз» — «Энер-
гия» — 2:1, еплыгъэр 1000, «Торпе-
до» — «Динамо» — 3:0, еплыгъэр
3000, «Краснодар» — 2000 — «Таган-
рог» — 1:1, еплыгъэр 300, «Мэщыкху»
— СКА — 2:0, еплыгъэр 2400-рэ.

Нэклубгъом итхэр зыгъэхъазырыгъэр
ЕМТИЛЪ Нурбий.

Тшлуахыгъэми, тэгугъэ

«Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ — «Дагди-
зель» Каспийск 0:4.

Шышхъэлым и 25-м Мыекъуапэ
щызэдешлагъэх, еплыгъэр 600.

Зезыцагъэхэр: Л. Верулидзе — Влади-
кавказ, оценкэу фэгъэгущыгъэр — 5, А.
Ширяев — 5, К. Склярэв — 5 — тІури
Ставрополь.

Къэлалчэм Іэгуаор дэзыдзагъэхэр:
Оруджев — 21, Шаванов — 57, Амаха-
нов — 82, Ибрагимов — 90.

«Зэкъошныгъэм» ешлэгъур шлозыхыгъэр
командэ лъэшмэ ащыщт. Ар кыдэтлгы-
ти, зэлуклэгъур кызаухым гушыцлэгъу тызы-
фэхъугъэмэ кыталауагъэр зэфэтхысыжыгъ.

Виталий Аксенов — илэсыбэрэ «Зэ-
къошныгъэм» шешлагъ:

— Тифутболистмэ ешлэклэу къагъэлэ-
гъуагъэм ситгэгущлуагъэл. Гупчэм итхэу ба-
щэрэ Іэгуаор зэфадзыжы, апэклэ жъажъэу

лэкхылауатх. Хъакхэр зэкхэкложынынхэу,
«пытаплэхэр» якъэлапчэ ыпашхъэ шагъэп-
сынэу игъо ифэщыгъэх. «Машлор» тифу-
болистмэ анэгу клэсымылэгъуагъэу кыс-
щыхъугъ. Зэрэтшлуахыгъэм пае командэу
тилэр дэу слыгъэтерэп. Тренер шьхалэу
Зеклогъу Муратэ тифутболистхэр ыгъэдэ-
лонхэу, тагъэгущлонэу сащэгущы.

Магомед-Расул Ахмедов — «Дагдизе-
лым» итренер шьхалэ.

— Теклоныгъэр кызырэдэтхыгъэм пае
«Зэкъошныгъэр» тубыщтэп. Уздэн Роман
тикъэлапчэ Іэгуаор кыдидзэу пчъагъэр 1:0
хъугъэмэ, теклоныгъэр «Дагдизелым» ыхын
ылэкхыщыгъэу кыуаслорэп. Футболым
насыпэу щыбгъотырэм мэхъанэ ил. Пчъагъэр
2:0-м зынэтэгъысэм, «Зэкъошныгъэм» иешлэ-
клэ кызыщыкхуагъ.

М. Ахмедовым зэрилыгъэтерэмклэ, «Зэ-
къошныгъэр» я 3 — 4-рэ чыплэхэм непэ

Зэхэзышагъэхэр:
Адыгэ Республикэм
и Къэралыгъо
Совет — Хасэр,
иминистрэхэм
я Кабинет

Кыдэзыгъэкхыгъэр:
Адыгэ Республикэм
лъэпкъ Иофхэмклэ,
Іэкхыб къэралхэм
ащыпсэурэ тильэп-
къэгъухэм адырлэ
зэххыныгъэхэмклэ
ыкли кхэбар жъу-
гъэм иналхэмклэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

Редактор
шьхалэр

ДЭРБЭ
ТИМУР

Редакциер
зыдэщылэр:
385000,
кь. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шьхалэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,

редактор гуадзэр-
пшъэдэкхыгъэ зы-
хырэ секретары:
52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъаты-
гъэр:

Урысые Федерацием
хэутын Иофхэмклэ,
телерадиокезэтын-
хэмклэ ыкли зэлъы-
лэсыклэ амалхэмклэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чыплэ гъэлары-
шлалэ, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Гъэзетым кыхиу-
тыхэрэм мышпып-
къагъэу къахафэ-
хэрэмклэ кхэзыт-
хыгъэхэм пшъэдэ-
кхыж ахы. Къа-
тхэхэрэмрэ гъэзе-
тым щылажъэхэр-
рэмрэ яепллыкхэ
зэтемыфэн ылгэ-
кхыщт. Гъэзет-
еджэхэм кыт-
фагъэхырэ тхы-
гъэхэр зэхэтфы-
хэрэп ыкли кхэ-
зытхыгъэхэм
алэкхэдгъэхъа-
жыхэрэп.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ІОГ»,
385000,
кь. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
4651

Индексхэр
52161
52162

Зак. 2444

Хэутыным
узщыкхэтхэнэу щыт
уахъэр
Сыхъатыр 18.00
Зыщыкхэтхэгъэхэ
уахъэр
Сыхъатыр 18.00